



UiT Norges arktiske universitet

Handelshøgskolen ved UiT

Hvordan praktiserer selskaper forutsetning om fortsatt drift i en krisetid?

En kvantitativ studie av utelivs- og reiselivsbedrifter under koronapandemien

Kim Bomstad og Torben Breivik Jonassen

Masteroppgave i økonomi og administrasjon, BED-3901, mai 2021

Forord

Denne masteroppgaven markerer avslutningen av vår mastergradsutdanning i økonomi og administrasjon ved Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet.

Studietiden ved Universitetet i Tromsø har vært spennende, utfordrende og lærerikt. Arbeidet med masteroppgaven vil vi trekke frem som den største utfordringen, men også den mest lærerike. Masteroppgaven har gitt oss et innblikk i hvordan selskaper jobber når en krise rammer, men også hvordan vi håndterer å jobbe med større prosjekter.

Vi ønsker med dette å rette en stor takk til våre veiledere Hallgeir Hemmingsen og Henning Sollid for god hjelp, verdifulle tilbakemeldinger og tilgjengelighet gjennom denne perioden.

Vi vil også takke våre familier, venner og arbeidsgivere for en utrolig støtte og oppmuntring underveis i skrivingen av denne oppgaven.

Tromsø/Stokmarknes, 21.06.21

Kim Bomstad

Torben Breivik Jonassen

Sammendrag

I denne studien undersøker vi hvordan uteliv- og reiselivsbransjen praktiserer forutsetningen om fortsatt drift under Koronakrisen. Regnskapslovens krav i forhold til forutsetningen om fortsatt drift, er et av de grunnleggende prinsippene i norsk regnskapslovgivning. Av lovteksten i Regnskapslovens §4-5 kommer det frem at det er en sannsynlighetsvurdering som ligger til grunn for forutsetningen om fortsatt drift. Men hvordan praktiseres denne forutsetningen om fremtiden, når fremtiden er usikker? Koronapandemien har skapt usikkerhet og uro innenfor mange bransjer, men kanskje spesielt uteliv og reiseliv som har vært underlagt strenge restriksjoner. Denne oppgaven tar for seg hvordan utelivs- og reiselivsbransjen i Troms praktiserer denne forutsetningen under Koronapandemien.

For å undersøke dette har vi basert oss på norsk lovgivning, forskrifter og standarder knyttet til forutsetningen om fortsatt drift. I tillegg er artikler og annen faglitteratur som omhandler forutsetningen om fortsatt drift blitt benyttet for å supplere den aktuelle lovgivningen. Denne studien er en kvantitativ studie. Det er brukt en egen utformet spørreundersøkelse som har blitt sendt ut til selskaper i utelivsnæringen og reiselivsnæringen i Tromsø regionen. Spørreundersøkelsen baserer seg på en del generelle spørsmål om selskapet, samt en rekke spørsmål som er knyttet opp mot vurderingen av forutsetningen for fortsatt drift. Det er brukt beskrivende statistikk for å analysere funnene i studien.

Resultater fra studien viser at det er fremtiden som er i fokus når selskaper skal vurdere forutsetningen for fortsatt drift. Selskaper praktiserer forutsetningen veldig forskjellig, men de store trekkene er at både daglig leder og styre leder er med på å vurdere forutsetningen. Forutsetningen blir av de fleste selskaper vurdert selvstendig. Størsteparten av styrene til selskapene som har svart på undersøkelsen er involvert i vurderingen og gjør sannsynlighetsvurderingen. Det kommer også fram at selskaper bruker både historiske og fremtidige vurderinger for å vurdere forutsetningen. Studien viser også at de fleste selskapene, etter et krevende år for alle, har gjort vurderinger om de har forsvarlig egenkapital og likviditet. Funn fra studien viser også at 63% av selskapene som har deltatt i undersøkelsen har en positiv forutsetning til fortsatt drift.

Nøkkelord: forutsetningen om fortsatt drift, årsregnskapet, korona, plikter og roller, krisetid

Innhold

1 Innledning	1
1.1 Problemstilling	2
1.2 Avgrensing	2
2 Teori.....	3
2.1 Årsregnskapet.....	3
2.1.1 Rettvisende bilde	4
2.1.2 Rettvisende oversikt	5
2.1.3 God regnskapsskikk.....	6
2.2 Forutsetningen om fortsatt drift.....	7
2.2.1 Generelt	7
2.2.2 Lovens bestemmelser om fortsatt drift	8
2.2.3 Regnskapsloven §4-5.....	8
2.2.4 Regnskapsloven §3-3a(7)	11
2.2.6 Regnskapsloven 7-46.....	12
2.2.7 NRS 8 og NRS 16.....	13
2.2.8 Finansielle indikatorer	14
2.3 Roller og plikter	15
2.3.1 Styrets og ledelsens rolle og plikter.....	16
2.3.2 Sammensetningen av styret og ledelsen	17
2.3.3 Revisors rolle og plikter	18
2.3.4 Når fremtiden er usikker.....	22
3 Metode	23
3.1 Valg av forskningsdesign.....	23
3.2 Valg av Metode	24
3.2.1 Kvantitativ metode	24
3.2.2 Utvalg	24
3.3 Spørreundersøkelsen	26
3.3.1 Utvikling av selve spørreundersøkelsen	26
3.3.2 Spørreundersøkelsens utforming	27
3.4 Undersøkelsens respons	29
3.5 Kvalitet på studien.....	32
3.5.1 Reliabilitet	33

3.5.2 Validitet	33
3.5.3 Ekstern validitet.....	34
3.5.4 Svarprosent	34
3.6 Analyseteknikker.....	35
3.7 Etske hensyn.....	35
4 Resultater	37
4.1 Forutsetning for fortsatt drift.....	41
4.2 Fremtidige Vurderinger.....	47
4.3 Fortsatt drift styreleder	51
4.4 Positiv mot Usikker fortsatt drift.....	52
4.6 Oppsummering av undersøkelsen	55
5 Drøftelse.....	57
5.1 Forskningsspørsmål 1.....	58
5.2 Forskningsspørsmål 2.....	63
5.3 Avslutningsvis forskningsspørsmål	65
6 Konklusjon.....	67
6.1 Forslag til videre arbeid.....	68
7 Referanseliste.....	70
Vedlegg 1: Intervjuguide	72

Figuroversikt

Figur 1 Hvilken næring bedriftene befinner seg i	30
Figur 2 Bedriftenes omsetning i 2020.....	31
Figur 3 Antall ansatte i bedriften	32
Figur 4 Grad av rammelse under Koronapandemien.....	39
Figur 5 Kompensasjon gjennom tiltakspakkene	40
Figur 6 Hvordan forutsetningen for fortsatt drift blir vurdert.....	41
Figur 7 Hvem gjør vurderingen i bedriften.....	42
Figur 8 Involvering fra styret.....	43
Figur 9 Sannsynlighetvurdering av fortsatt drift.....	44
Figur 10 Hvilke vurderinger vektlegges	45
Figur 11 Negativ kontantstrøm	46
Figur 12 Bruk av kortsiktig gjeld for å betale langsiktige eiendeler.....	47
Figur 13 Grad av positivitet om fremtiden	48
Figur 14 Gjeldsbelastning frem til neste balansedag	48
Figur 15 Vurderinger om fremtidige tiltak for likviditet	49
Figur 16 Vurderinger om egenkapitalen og likviditeten er forsvarlig	49
Figur 17 Vurderingen om fortsatt drift i årsregnskapet for 2020.....	50
Figur 18 Intern/ekstern styreleder, kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler	51
Figur 19 Intern/ekstern styreleder, Håndtering av gjeld	51
Figur 20 Intern/ekstern styreleder, Sannsynlighetvurdering.....	52
Figur 21 Positiv mot usikker, Sjanse for konkurs.....	53
Figur 22 Positiv mot usikker, Kortsiktig gjeld.....	53
Figur 23 Positiv mot usikker, Ny egenkapital	54
Figur 24 Positiv mot usikker, Håndtering av gjeld	54

Begreper og forkortelser

Rskl.	Lov om årsregnskap av 17. juli 1998 (Regnskapsloven)
Asl.	Lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 (aksjeloven)
Revl.	Lov om revisjon og revisorer av 15. januar 1999 (Revisorloven)
NRS	Norsk regnskapsstandard fra Norges RegnskapsStiftelse
NOU	Norges offentlige utredninger
Ot.prp	Odelstingsproposisjoner
NUES	Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse
LG	Gulating lagmannsrett

1 Innledning

Regnskapslovens krav i forhold til forutsetning om fortsatt drift, er et av de grunnleggende prinsippene i norsk regnskapslovgivning. Lovens bestemmelse er gitt av regnskapsloven §4-5 som sier:

«Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet. Dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet, skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi ved avvikling»

Slik det kommer frem av lovteksten er det en sannsynlighetvurdering som ligger til grunn for forutsetningen om fortsatt drift. Dette fører til at forutsetningen blir vanskeligere å forholde seg til i økonomiske kriser, hvor fremtiden er preget av usikkerhet og uro.

Dette er noe vi så et eksempel på under finanskrisen i 2008, hvor blant annet Lars I. Pettersen, partner i KPMG, uttalte at denne vurderingen i mange tilfeller ville være preget av stor usikkerhet (Pettersen 2009). Denne usikkerheten vil ikke være noe mindre ved utarbeidelsen av årsregnskapet for 2020, hvor blant annet 1 av 2 serverings- og utelivsbransjer mener det er en reel sjanse for konkurs på grunn av Koronaviruset (NHO Reiseliv 2021). Samtidig opplyser 43% av de samme bedriftene at de mangler likviditet til å betale regninger som forfaller innen kort tid (NHO Reiseliv 2021).

NHO Reiselivs oppdaterte analyse publisert 7. januar 2021, viser at norsk reiseliv har tapt 57 milliarder kroner fra januar til og med november 2020, på grunn av Koronakrisen (NHO Reiseliv 2021). Dette er penger som forsvinner fra norske reiselivsbedrifters bunnlinjen og vil være med på å vanskeliggjøre forutsetningen om fortsatt drift.

«Formålet med årsregnskapet er å formidle nyttig og relevant informasjon om virksomhetens samlede økonomiske utvikling og finansielle stilling.» (Skatteetaten 2020)

1.1 Problemstilling

I denne oppgaven vil vi undersøke hvordan selskaper innen utelivs- og reiselivsbransjen i Troms praktiserer forutsetningen om fortsatt drift under Koronapandemien.

Koronapandemien har rammet uteliv og reiseliv hardt og spørsmålet er hvordan disse kan ta en forutsetning om fremtiden, når fremtiden er så usikker som i dag. Vi har sendt ut en spørreundersøkelse til flere ulike aktører innen uteliv og reiseliv i Troms for å finne svar på vår problemstilling;

Hvordan praktiserer selskaper forutsetningen om fortsatt drift i en krisetid?

Vi har valgt å generalisere problemstillingen til krisetid, fremfor å kun se på koronapandemien i håp om at dette også kan medføre nyttig kunnskap for fremtidige krisetider.

Til hjelp for å besvare problemstillingen er det utformet to forskningsspørsmål:

1. Hvilke vurderinger vektlegges i forutsetningen om fortsatt drift?
2. Hva gjør styret i arbeide med forutsetningen om fortsatt drift når en krise rammer?

Med denne studien ønsker vi å bidra til kunnskap rundt praktiseringen av forutsetningen om fortsatt drift og belyse den styrker og svakheter.

1.2 Avgrensning

På bakgrunn av den begrensede tiden i arbeidet med denne oppgaven har vi sett oss nødt til å gjøre noen avgrensinger. Vi har valgt å kun se på selskaper innen utelivs- og reiselivsbransjen, siden det er disse som har vært hardest rammet under Koronapandemien med tanke på tiltak og restriksjoner. Grunnet tidsbegrensingen har vi heller ikke kunnet se på alle selskapene innenfor denne bransjen i Norge, og har derfor avgrenset dette til samarbeidspartnerne til Visit Tromsø. Spørreundersøkelsen vår ble sendt ut til 100 av deres samarbeidspartnere, hvorav 27 av disse responderte på undersøkelsen og utgjør derfor vårt utvalg.

2 Teori

I dette kapittelet vil studiens teoretiske rammeverk presenteres. Studien bygger på norsk lovgivning, forskrifter og standarder knyttet til forutsetningen om fortsatt drift. I tillegg vil artikler og annen faglitteratur som omhandler forutsetningen om fortsatt drift bli benyttet for å supplere den aktuelle lovgivningen. Vi har også valgt å ta med noe grunnleggende teori om årsregnskapet og revisor for å bedre belyse helheten rundt forutsetningen om fortsatt drift.

2.1 Årsregnskapet

Av regnskapsloven §1-1(1) kommer det frem at alle regnskapspliktige foretak hjemmehørende i Norge skal følge regnskapsloven og dens bestemmelser. I henhold til regnskapslovens §3-1 er alle regnskapspliktige også pliktige til å utarbeide årsregnskap og årsberetning for hvert regnskapsår. Dette skal fastsettes senest 6 måneder etter regnskapsårets slutt, jf. rskl. §3-1(3).

Ifølge John Christian Langli (2016, s.4) skal «Årsregnskapet gi relevant informasjon om selskapenes økonomiske utvikling og finansielle stilling, slik at brukerne kan fatte rasjonelle beslutninger som tjener både dem selv og samfunnet.». I regnskapsloven §3-2 heter det at årsregnskapet består hovedsakelig av fire deler: resultatregnskapet, balansen, kontantstrømoppstillingen og noteopplysningene. Små foretak kan unnlate å utarbeide kontantstrømoppstilling jf. rskl. §3-2(2) (Langli, 2016, s.5). I tillegg til disse fire hoveddelene kan foretaket også utarbeide en oppstilling av endringer i egenkapitalen som en egen del, istedenfor å gjøre dette i noteopplysningene.

Årsberetningen har som formål å gi regnskapsbrukerne en bedre innsikt i foretakets økonomiske stilling. I NOU 1995:30 beskrives formålet med årsberetningen nærmere:

«I årsberetningen skal det gis opplysninger om forhold som er viktige for å bedømme selskapets stilling og resultatet av virksomheten, og som ikke fremgår av resultatregnskapet eller balanse, samt andre forhold av vesentlig betydning for selskapet selv om det har inntrådt etter regnskapsårets utgang.»

Styre benytter årsberetningen til supplere informasjonen gitt i årsregnskapet med kommentarer som gir forståelse av faktorer utenfor årsregnskapet (Langli, 2016,s.5).

Innholdet i årsberetningen er lovfestet gjennom rskl. §3-3a for foretak som ikke er små. For foretak som er små ble plikten for å utarbeide årsberetning fjernet i slutten av 2017 (revisjon og regnskap nr 5 2019 og rskl. §3-1(2)).

I Langlis (2016) definisjon av årsregnskapet kommer det frem at det skal gi relevant informasjon slik at regnskapsbrukerne kan fatte rasjonelle beslutninger. Det betyr med andre ord at årsregnskapet skal være beslutningsdyktig. For at et årsregnskap skal være beslutningsdyktig må informasjonen som er gitt være pålitelig, relevant, forståelig og vesentlig for beslutninger (Langli, 2016, s.86). Kravene gitt til relevans og pålitelighet kan en anse som de viktigste med tanke på fastsettingen av forutsetningen om fortsatt drift.

Kravet om relevans knytter seg til at all informasjon som anses relevant for årsregnskapet skal tas med. Informasjon som kan være viktig for regnskapsbrukere skal ikke holdes tilbake eller fordreies. Kravet om relevans innebærer også at regnskapet skal offentliggjøres så raskt som mulig etter endt regnskapsperiode. Dette fordi nytten av informasjonen kan bli redusert hvis det skulle gå for lang tid. (Langli, 2016)

Kravet om pålitelighet omhandler at regnskapsinformasjonen skal være fullstendig, nøytral og uten vesentlige feil. Regnskapsbrukeren skal kunne stole på at informasjonen som kommer frem av regnskapet er korrekt. Pålitelighet forutsetter at regnskapets poster kan dokumenteres og etterkontrolleres.

Ifølge Norsk lovgivning opplyses det ikke om noen konkrete kvalitetskrav, men en kan si at disse implisitt ligger i de grunnleggende regnskapsprinsippene og i kravet om et rettvise bilde, jf. rskl. 3-2a.

2.1.1 Rettvise bilde

1. januar 2015 ble regnskapsloven utvidet med bestemmelsen om rettvise bilde for årsregnskapet som er gitt i regnskapsloven §3-2a.

«Årsregnskapet skal gi et rettvise bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultater.

Hvis anvendelsen av bestemmelsene i kapittel 4 til 7 i særlig unntakstilfeller er uforenelig med plikten etter første ledd, skal bestemmelsen fravikes for å gi et rettviseende bilde som fastsatt i første ledd.»

Av forarbeidene, Ot.prp. nr. 89 (2003-2004), blir rettviseende bilde diskutert, men det kommer ikke frem en ren definisjon av begrepet. Likevel legges det her føringer for hva kravet innebærer:

«Et rettviseende bilde kan beskrives som et brukerorientert begreb. Det er overordnet det regelsæt, som følger af ÅRL og af god regnskabskik. Indholdsmæssigt går det ud på, at det slutprodukt, som de generelle regler fører frem til, skal give et realistisk helhedsindtryk af den konkrete virksomheds økonomi på en måde, der er relevant for denne virksomheds regnskabsbrugere. Kravet om et rettviseende bilde kræver derfor, at virksomheden undersøger, om årsregnskabs forventede brugergrupper får opfyldt deres informationsbehov med hensyn til virksomhedens økonomiske forhold.»

Årsregnskapet skal avlegges etter gjeldene lover og regler gitt av regnskapsloven. I tilfeller hvor årsregnskapet ikke gir en nok dekkende fremstilling, skal det ifølge regnskapsloven kapittel 7 opplyses om disse forholdene i noteopplysningene. Rettviseende bilde blir i dag betraktet som et overordnet kvalitativt krav til årsregnskapet. Behovet for relevant og pålitelig informasjon for regnskapsbrukerne er hovedfokuset, og dette danner et krav og en plikt til å fravike konkrete regnskapsregler og prinsipper for å oppnå et riktig bilde. Det vil si at i tilfeller hvor årsregnskapet sammen med noteopplysningene ikke gir brukerne tilstrekkelige informasjon, skal det jf. rskl. §7-1(4) gis tilleggsopplysninger til årsregnskapet som til sammen danner et rettviseende bilde i samsvar med rskl. §3-2a.

2.1.2 Rettviseende oversikt

Årsberetningen er underlagt kravet om at det «skal minst omfatte en rettviseende oversikt over utviklingen og resultatet av den regnskapspliktiges virksomhet og av dens stilling, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer den regnskapspliktige står over.» jf. rskl. §3-3a. Dette kravet kan sammenlignes med regnskapslovens krav om rettviseende bilde, men rettviseende oversikt må tolkes som et mer omfattende begrep.

Gjennom forarbeidene kommer det frem at årsberetningen bør legge vekt på at dette er styrets og ledelsens presentasjon av «forretningsmessige forhold og utviklingstrekk ved virksomheten og sine overordnede planer for hvordan virksomhet skal drives videre», Ot.prp nr. 89 (2003-2004) punkt 8.5.1. Av forarbeidenes ordlyd av rettvise bilde kan det tolkes dit hen at dette omhandler virksomhetens stilling ved balansedagen, mens ordlyden rettvise bilde henviser til supplerende informasjon om virksomhetens generelle stilling og dens fremtidsutsikter.

2.1.3 God regnskapsskikk

Regnskapsloven av 17.07.1998 er definert som en rammelov. Dette vil si at loven angir hovedprinsippene og rammene som skal følges ved utarbeidelse av regnskap (Langli, 2016). Det kan likevel oppstå situasjoner som ikke blir besvart direkte i loven. For at selskapets interessenter skal være sikre på å få pålitelig og relevant informasjon om selskapets utvikling og stilling, inneholder regnskapsloven også et krav til utforming i slike tilfeller. Anbefalinger og regler som ikke direkte omtales i loven, inngår i den overordnede rettslige standarden god regnskapsskikk. Denne standarden kommer frem av regnskapslovens §4-6:

«Utarbeidelsen av årsregnskap skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk»

God regnskapsskikk er et fleksibelt begrep som tillater praksis å utvikle seg når økonomiske forhold endres (NOU 1995:30 s31). Dette betyr at standarden god regnskapsskikk oppdateres løpende gjennom norske standarder og uttalelser fra faglige organer.

Årsregnskapets og årsberetningens formål er å gi regnskapsbrukerne og interessenter relevant og pålitelig informasjon. Denne informasjonen blir sikret gjennom regnskapslovens generelle og spesifikke krav. I tilfeller hvor lovgivningen ikke dekker behovet for informasjon, vil kravene om rettvise bilde, rettvise oversikt og god regnskapsskikk være til hjelp.

2.2 Forutsetningen om fortsatt drift

Forutsetningen om fortsatt drift er et grunnleggende krav i avleggelsen av årsregnskapet og er denne oppgavens hovedfokus. Denne forutsetningen er angitt i Regnskapsloven §4-5 som lyder slik:

«Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet. Dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet, skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi.»

2.2.1 Generelt

Ut fra lovteksten i regnskapsloven §4-5 kommer det frem at regnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift. Forutsetningen er en nødvendighet for at de grunnleggende regnskapsprinsippene skal ha en funksjon (Langli, 2016). Et eksempel på dette er uferdige produkter som er under produksjon. Disse produktene har en vesentlig lavere verdi enn produkter som er ferdigstilte, med bakgrunn i at svært få er villige til å betale for produkter som ikke er ferdigstilte. Derfor er det normalt å verdsette uferdige produkter til summen av medgåtte kostnader, akkumulert kostpris, eller ved å ta antatt salgsverdi fratrukket verdien av innsatsfaktorene. Bakgrunnen for at en kan gjøre dette er forutsetningen om fortsatt drift. Forutsetningen legger opp til at vi kan gjøre en antakelse om at varene får full verdi ved fullført produksjon.

Periodisering av inntekter og kostnader bidrar til meningsfull informasjon, men dette forutsetter naturligvis at selskapet vedvarer over de aktuelle periodene de periodiseres over. Skulle forutsetningen om fortsatt drift ikke være til stede, vil en måtte justere regnskapet for å bedre reflektere selskapets reelle verdier. Dette for at regnskapsbrukeren skal få den mest beslutningsrelevante informasjonen (Pettersen, 2009).

I Norsk regnskapslovgivning er regnskapsprinsippet om fortsatt drift lovfestet i rskl. §4-5. Dette fører til at de norske regnskapsstandardene på området, NRS 16 og NRS 8, kun virker som veiledning til behandlingen av forutsetningen. I NRS 16 kommer det frem at det er tre ulike utfall av forutsetningen; utvilsomt fortsatt drift, usikker fortsatt drift eller avvikling. Det kommer også frem av NRS 16 punkt 2.8 at det ved usikkerhet om fortsatt drift skal opplyses

om de «... forutsetninger fortsatt drift bygger på, kritiske faktorer, og eventuelle konsekvenser av ugunstige forhold som kan inntreffe.» og at «Omfanget av redegjørelsen skal avspeile usikkerheten som foreligger.»

Fra og med avleggelsen av årsregnskapet i 2017 ble kravet om utarbeidelse av årsberetning fjernet for små foretak. Dette har ført til at små foretak, definert gjennom NRS8, kun trenger å opplyse om forutsetningen om fortsatt drift i notene tilhørende årsregnskapet hvis det skulle være knyttet usikkerhet til forutsetningen, jf. rskl. §7-46. Denne usikkerheten er ikke konkretisert i lovgivningen, men av NRS 16 legger opp til at plikten om å redegjøre for usikkerheten kommer «.. først når det foreligger konkrete forhold som kan sette foretakets videre drift i fare.»

Forutsetningen om fortsatt drift inneholder i stor grad bruk av skjønn. Det å vurdere et selskaps evne til videre drift er en kompleks oppgave som krever både analytiske evner og vurderinger av tiltak og konsekvenser av fremtidige hendelser.

2.2.2 Lovens bestemmelser om fortsatt drift

Vurderingen om fortsatt drift er en kompleks vurdering som må behandles i tråd med lover, forskrifter og regnskapsstandarder. Grunnlaget for vurderingen finner en i regnskapslovens §4-5. Her kommer det frem at årsregnskapet skal avlegges under forutsetning om fortsatt drift eller avvikles. Informasjon om hvordan forutsetningen om fortsatt drift skal behandles i årsberetningen finner en i regnskapslovens §3-3a(7), mens for små foretak som ikke er pliktig å utarbeide årsberetning, er regnskapslovens §7-46 av særlig interesse. I dette kapittelet vil vi ta for oss lover, forskrifter og regnskapsstandarder som er viktige når en foretar vurderingen om fortsatt drift.

2.2.3 Regnskapsloven §4-5

Regnskapsprinsippet om fortsatt drift er lovfestet gjennom Regnskapsloven §4-5, som sier:

“Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet. Dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet, skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi ved avvikling”

Forutsetningen for fortsatt drift er fundamental for årsregnskapet. Hvis en ikke finner at forutsetningen er tilfredsstillende, skal det lages et avviklingsregnskap der eiendeler og gjeld blir vurdert til virkelig verdi. Dette kan skje frivillig eller tvunget. (Schwencke et. al. 2020)

Det som er helt sentralt for selve forutsetningen, er vurderingen av hva som menes med *“Sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet”*. I følge Schwencke et. al. er det to elementer til denne vurderingen. Den ene er tidshorizonten og det andre er selve sannsynlighetskravet.

Ved spørsmålet om tidshorizonten uttalte Finansdepartementet følgende i Ot.prp. nr. 42 (1997-98): *«Etter departementets syn er den relevante tidshorizonten den forventede økonomiske levetid som legges til grunn for periodiseringen av anleggsmidlene»*.

Dette ble av mange sett på som en for lang tidshorizont, med bakgrunn i at enkelte anleggsmidler kan ha en levetid på 50 år eller mer (Baksaas & Stenheim, 2016). Dette ville gjort vurderingene betydelig vanskeligere å tilfredsstille for selskapene. Det må derimot vært en oppfordring om bruk av skjønn i Finansdepartementets uttalelse om «relevant tidshorizont» og at all tilgjengelig informasjon skal benyttes. Det vil ifølge Schwencke et. al. Være naturlig å dele tidshorizonten inn i to perioder. Den første er perioden frem til neste balansedag, mens den andre vil være det som er etter neste balansedag.

Sannsynlighetskravet må også vurderes. Hvis en ser på ordlyden “sannsynlig avvikling” kan det tolkes dit hen at det er over 50% sannsynlig at selskapet vil bli avviklet i løpet av en av perioden i tidshorizonten. (Schwencke et. al. 2020). Sannsynlighetsbegrepet behandles i NRS 13, men selve sannsynlighetskravet blir ikke behandlet. Det er heller med på å gi en pekepinn på hvordan man kan gjøre vurderingen. Det blir her oppgitt ulike nivåer av sannsynlighet. Som oftest vil en ikke kunne gjøre vurderinger med tall som blir presise når det hefter usikkerhet. Når det da oppstår problemstillinger med usikkerhet i regnskapet, vil en bli nødt å gjør skjønsmessige vurderinger som gir et nivå av sannsynlighet som blir så riktig som mulig (NRS 13).

NRS 13 gir følgende sannsynlighetsnivåer:

«Så godt som sikkert»	Sannsynlighet på nær 100%
«Rimelig sikkert»	Sannsynlighet over 90%
«Betydelig sannsynlighetsovervekt»	Sannsynlighet mellom 70% og 90%
«Sannsynlighetsovervekt»	Sannsynlighet mellom 50% og 70%
«Lite sannsynlig»	Sannsynlighet mellom 10% og 50%
«Svært lite sannsynlig»	Sannsynlighet på mindre enn 10%

Av lovteksten til rskl. §4-5 kommer det frem at «dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet, skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi.» Å vurdere eiendeler og gjeld til virkelig verdi ved avvikling er ikke et regnskapsprinsipp etter norsk regnskapslovgivning og opplyses ikke om i hverken regnskapsloven, NRS eller aksjeloven. Konkurslovens §20 tar for seg estimering etter virkelig verdi, men dette blir ikke nevnt i hverken selskaps- eller regnskapslovgivningen. Bakgrunnen for dette er nok at konkursloven er i all hovedsak rettet mot insolvente selskaper, mens «Oppløsning og avvikling etter selskapsrettslige regler forutsetter normalt at selskapet er solvent» (NOU 1996:3, s. 115).

2.2.4 Regnskapsloven §3-3a(7)

Kravene til årsberetningens innhold kommer frem av regnskapslovens §3-3 for små foretak og regnskapslovens §3-3a for foretak som ikke er små. Informasjonsplikten som kommer frem av regnskapsloven §3-3a(7) er lik både for både små foretak og foretak som ikke er små.

Det skal ifølge nevnte paragraf gis følgende opplysninger:

- 1. Dersom forutsetning om fortsatt drift legges til grunn for årsregnskapet, skal det bekreftes at forutsetningen er til stede*

- 2. Dersom det er tvil om den regnskapspliktige kan fortsette virksomheten, skal det redegjøres for usikkerheten*

- 3. Dersom styrets handleplikt ved tap av egenkapital har inntrådt i henhold til aksjeloven eller allmennaksjeloven § 3-5, skal det opplyses om det er besluttet eller satt i verk tiltak for å sikre selskapets drift, eventuelt å oppløse selskapet*

- 4. Dersom det er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet, skal det redegjøres for hvordan virkelig verdi ved avvikling er beregnet dersom dette ikke framgår i note til årsregnskapet.*

Første ledd omhandler fortsatt drift når det ikke er noe tvil om det fremtidige. Det skal likevel fortsatt bekreftes i årsberetningen at forutsetningen er til stede. Andre ledd omhandler fortsatt drift når det er tvil rundt fremtiden. Små selskap skal også redegjøre for usikkerhet rundt fortsatt drift jf. rskl. § 7-46. Det skal altså redegjøres rundt usikkerheten for fortsatt drift og hvilken informasjon som ligger til grunn. Etter tredje ledd skal det redegjøres for det samme som i andre ledd, men her skal det også opplyses om hvilke tiltak som er besluttet eller har blitt satt i verk hvis handleplikten til styret har slått inn. Fjerde og siste ledd omhandler

informasjonskravet hvis en har vurdert fortsatt drift til å ikke være tilsted og det er sannsynlig at selskapet skal bli avviklet. Etter fjerde ledd skal det redegjøres for hvordan man har beregnet virkelig verdi og lage et avviklingsregnskap, hvis det ikke fremkommer av notene.

I årsberetningen skal det gis informasjon om forutsetningene som er lagt til grunn i utarbeidelsen av årsregnskapet. Informasjonsregelen om forutsetning om fortsatt drift er angitt i rskl. §3-3a (7) og bli videre supplere med NRS 16 årsberetning.

Informasjonsplikten gitt av regnskapsloven §3-3a(7) er direkte knyttet til forutsetningen som fremkommer av regnskapsloven §4-5 i årsregnskapet.

2.2.6 Regnskapsloven 7-46

Regnskapslovens kapittel 7 tar for seg noteopplysninger og det er særlig §7-46 som er av interesse for forutsetningen om fortsatt drift. Nevnte paragraf tar for seg noteopplysninger som små foretak må gi angående fortsatt drift. Regnskapsloven §7-46 sier følgende:

«Dersom det er usikkerhet om fortsatt drift, skal det opplyses om usikkerheten»

Dette betyr at selv om virksomheten mener at selskapet kommer til å bestå over det neste året, skal enhver tvil og usikkerhet rundt dette opplyses om. Denne usikkerheten bør inneholde forutsetningene som er lagt for en videre drift og eventuelle tiltak som er iverksatt. Likevel må denne opplysningsplikten drøftes opp mot de negative signalene en slik opplysning vil gi. Årsregnskapet er offentlig, jf. Rskl. §8-1, noe som vil si at både kunder, leverandører, kreditorer og andre interessenter har tilgang til informasjonen som gis. I denne drøftelsen om negative signaler er det også viktig å huske på at ledelsen kan bli erstatningsansvarlig ved å unnlate oppfyllelse av opplysningsplikten, jf. rskl. §8-5.

2.2.7 NRS 8 og NRS 16

I NRS 8 - God regnskapskikk for små foretak, blir regnskapsloven supplert. Loven for små foretak har blitt forenklet de siste årene, og forventes å bli ytterligere mer forenklet i løpet av årene som kommer. Dette begrunnes med at det skal bli lavere kostnader for små foretak og at det er færre eksterne brukere av regnskapet til disse selskapene.

Etter rskl. § 3-3a 7. ledd kommer det ikke frem at små foretak skal opplyse om vurderingen om fortsatt drift, men i NRS 8 som er et supplement til regnskapsloven blir fortsatt drift behandlet i punkt 8.13. Her kommer det fram hva og hvordan man skal behandle fortsatt drift for små foretak hvis det hefter usikkerhet. Små foretak er ikke pliktige etter regnskapsloven å utarbeide årsberetning, men skal jf. rskl. § 7-46 opplyse om usikkerhet rundt fortsatt drift i notene. I NRS 8 punkt 8.13 forklares det om hva små foretak skal opplyse om i notene.

NRS 16 - Årsberetningen er et annet supplement til regnskapsloven. NRS 16 behandler hvordan foretak som er pliktig å utarbeide årsberetning skal og bør gjøre det. Der “skal” er formulert er det et krav og “bør” er en anbefaling. Der små foretak velger om de vil utarbeide en årsberetning, så skal de følge NRS 16. I NRS 16 står det *“Fremstillingen skal være balansert og objektiv slik at positive og negative forhold omhandles på samme måte.”* Formålet er å få frem en årsberetning som skal være nøytral, gi brukerne av årsberetningen den informasjonen de trenger og som ikke er subjektiv. Videre sier NRS 16 at det er en sammenheng mellom forsvarlig egenkapital og likviditet og fortsatt drift.

Fortsatt drift behandles i NRS 16 punkt 2.8. Det defineres tre forskjellige situasjoner for fortsatt drift. *“utvilsom fortsatt drift, usikker fortsatt drift og avvikling.”* I situasjoner der det er utvilsomt fortsatt drift, skal det bekreftes positivt i årsberetningen. Dette for å vise at fortsatt drift er lagt til grunn. I situasjoner der det er usikker fortsatt drift må dette redegjøres for. Dette kreves av lov og NRS 16 sier at redegjørelsen for usikkerheten må ses i sammenheng med hvor usikkert det er. Altså jo større usikkerhet, jo større redegjørelse.

Det er et generelt krav om at det legges opp til at norsk regnskapslovgivning og internasjonal lovgivning blir mer harmonisert. Internasjonal lovgivning er mildere i vurderingen om

fortsatt drift enn norsk lovgivning. Der det i norsk lovgivning er et krav om sannsynlighetsovervekt for enten fortsatt drift eller avvikling, er det i internasjonal lovgivning mere snakk om at det ikke finnes andre alternativer enn avvikling. Disse kan være *“Reorganisering av driften, refinansiering, overdragelse av virksomheten til andre eller kombinasjoner av slike tiltak”* (NRS 16). Det kan være vanskelig å se effekten av slike tiltak før neste balansedag, men hvis det ikke fungerer, vil det bare gjenstå avvikling. I situasjoner der foretaket kommer fram til at det er sannsynlig at foretaket vil bli avviklet, skal det lages et avviklingsregnskap som vurderes til virkelig verdi.

2.2.8 Finansielle indikatorer

Oppgaven tar for seg hvordan bedrifter som er rammet av Koronapandemien tar forutsetningen om fortsatt drift. I den forbindelse vil det være hensiktsmessig å se på hvilke finansielle indikatorer selskapets ledelse benytter i prosessen rundt å ta denne forutsetningen.

Styret har gjennom aksjelovens §6-12(3) ansvar for å holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og de plikter å påse at virksomheten, regnskapet og formuesforvaltningen underliggjer betryggende kontroll. Måten dette kan gjøres på er å utføre regnskapsanalyser på bakgrunn av årsregnskapet. Ved en regnskapsanalyse tar en utgangspunkt i årsregnskapet, supplere med kunnskapen en ellers har og bearbeider disse tallene med mål om å få ut mere informasjon om selskapet enn det årsregnskapet selv viser (årsregnskapsboka).

Ved forutsetningen om fortsatt drift vil særlig selskapets likviditets- og soliditetmessig situasjon være av betydning. Den likviditetsmessige situasjonen fokuserer på selskapets betalingsevne på kort sikt, mens den soliditetmessige situasjonen tar for seg evnen til å innfri forpliktelser på lang sikt og evnen til å tåle et tap. Siden disse to situasjonene omhandler ulike tidsperioder, kan et selskap i teorien ha midlertidige likviditetsproblemer, men likevel være solide. Er soliditeten i et selskap god, vil midlertidige likviditetsproblemer la seg løse siden kreditorer vil ha sikkerhet for sine lån (årsregnskapsboka). På den andre siden vil langvarige likviditetsproblemer skape problemer for soliditeten, dette er bare en av grunnene til at styre burde overvåke nettopp disse indikatorene.

Regnskapsloven og regnskapsstandardene gir en svært svak oversikt over finansielle indikatorer og andre forhold som kan bidra til å skape tvil om selskapets evne til fortsatt drift.

Derimot har den internasjonale revisjonsstandarden 570 om fortsatt drift en mer nyttig oversikt over dette. I ISA 570 A3 er det en oversikt over finansielle forhold som kan være med på å skape tvil om selskapets evne til fortsatt drift. Denne oversikten består av elleve punkter, men vi har valgt å legge vekt på de punktene som omhandler selskapets likviditets- og soliditetsmessige situasjon. Ifølge ISA 570 A3 er dette:

- Negative finansielle nøkkeltall
- Manglende evne til å betale kreditorer ved forfall
- Negativ kontantstrøm

2.3 Roller og plikter

Ved endt regnskapsår skal regnskapspliktige utarbeide et årsregnskap, jf. rskl. §3-1. Det skal også utarbeides en årsberetning for hvert regnskapsår ifølge sammen lov. Plikten om å utarbeide årsregnskap gjelder både for små og større foretak, men små foretak er ikke pliktig til å utarbeide årsberetning, jf. rskl. §3-1 (2).

Ved avleggelsen av årsregnskapet, og den eventuelle årsberetningen, skal styret og daglig leder sammen avlegge og underskrive dokumentene, jf. rskl. §3-5. Ved innvendinger mot årsregnskapet eller årsberetningen, skal vedkommende likevel underskrive, men påtegne forbehold og gi en nærmere redegjørelse om dette i årsberetningen, jf. rskl. §3-5 (2). For små foretak som ikke er pliktige til å utarbeide årsberetning, må denne redegjørelsen om forbehold oppgis et annet sted. Lovens regler om undertegnelse av årsregnskap og årsberetning binder styret og daglig leder rettslig til ansvaret for at informasjonen som oppgis ikke er misvisende.

Ved avlagt og underskrevet årsregnskap og årsberetning skal revisor avgi revisjonsberetning, jf. Revisorloven §5-6. Årsregnskapet og årsberetningen skal revideres utfra gjeldende lover og regler som omfatter avleggelse av disse. Ved utformingen av revisjonsberetningen blir også revisor, sammen med styret og daglig leder, ansvarliggjort for innholdet. Både revisor,

styret og daglig leder har et ansvar om at årsregnskapet og årsberetningen er i tråd med gjeldende lover og regler, samt at informasjonen gir et rettviseende bilde. Potensielt kan det oppstå et rettslig ansvar for disse hvis det viser seg at de ikke har fulgt opp sine roller og plikter på en tilfredsstillende måte.

2.3.1 Styrets og ledelsens rolle og plikter

I aksjeloven §6-12 kommer det frem at styret har det øverste ansvaret for forvaltningen av selskapet og det er de som skal sørge for en forsvarlig organisering av virksomheten. Styrets rolle og plikter i et selskap følger av aksjeloven kapittel 6, selskapets ledelse. Av dette kapitlet følger det flere plikter som knytter seg til selskapets regnskap, økonomiske stilling og kontroll av dette. For denne oppgaven knyttet opp mot forutsetningen om fortsatt drift vil §§6-13, 6-14 og 6-15 være av særlig interesse.

Av aksjeloven §6-13 kommer det frem at styret har et tilsynsansvar for den daglige ledelsen og selskapets virksomhet for øvrig, mens daglig leder står for den daglige ledelsen jf. asl. §6-14. Det betyr at det er daglig leder som tar seg av og styrer den daglige driften, mens styret har et ansvar for å påse at dette gjøres på tilstrekkelig og god måte. Styrets tilsynsplikt innebærer også å gripe inn med tiltak hvis det skulle være nødvendig, jf. LA-2007-37537. I asl. §6-14 kommer det også frem at det er daglig leder som skal sørge for at regnskapet følger lov og forskrifter på en betryggende måte. Likevel har også styret et ansvar overfor dette gjennom tilsynsansvaret og “daglig leder skal minst hver fjerde måned gi styret underretning om selskapets virksomhet, stilling og resultatutvikling”, jf. asl §6-15.

I aksjelovens kapittel 3 omtales styrets rolle og plikter knyttet til den økonomiske forvaltningen i selskapet. I asl. §3-1 opplyses det om at selskapets aksjekapital skal være på minst 30 000 kr. Aksjeloven §3-4 stilles det krav om at selskapets egenkapital må være forsvarlig ut fra risikoen og omfanget i virksomheten. Dette er noe som er svært individuelt fra virksomhet til virksomhet, og en høyrisiko virksomhet må ha en langt høyere egenkapital enn en lavrisiko virksomhet. Det er her også viktig at styret tar for seg den reelle egenkapitalen og ikke den regnskapsmessige, siden den reelle gir et mer rettviseende bilde

(Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) punkt 3.4.2). Dette gir et mer rettviseende bilde ved at den reelle egenkapitalen tar hensyn til selskapets forpliktelser og merverdier i eiendeler.

Skulle det antas at egenkapitalen er lavere enn det som er forsvarlig, eller at det antas at den er mindre enn halvparten av aksjekapitalen, har styret en handleplikt jf. asl. §3-5.

Handleplikten etter asl. §3-5 krever at styret skal innkalle til generalforsamling hvor de redegjør for den økonomiske stillingen og foreslår tiltak. Skulle det her ikke finnes grunnlag for tiltak eller mulighet for å gjennomføre disse, skal selskapet foreslås oppløst, jf. asl. §3-5(2).

Forutsetningen om fortsatt drift er noe som selskapets kreditorer og investorer er spesielt interessert i. Mye fordi det er nettopp disse som vil bli hardest rammet ved en oppløsning, og ikke minst om informasjonen skulle være misvisende eller feil. Ansvar for å gi korrekt informasjon er det styret som har og er knyttet opp til styrets handlingsplikt gitt i asl. §3-5. Denne handlingsplikten kan ses på som et vern overfor selskapets kreditorer og investorer, slik at de får riktig informasjon. Regnskapsloven §3-3a kan også ses på som et vern ved at styret er lovpålagt å opplyse i årsberetningen, eller eventuelt i noter, om usikkerhet rundt fortsatt drift. For styret kan et brudd på informasjonsplikten, jf. rskl. 3-3a, eller handleplikten, jf. asl. §3-5, føre til et erstatningsansvar jf. asl. §17-1.

2.3.2 Sammensetningen av styret og ledelsen

Styre og ledelsen utgjør sammen selskapets ledelse og har ansvaret for forvaltningen av dette. Lovgivningen om selskapets ledelse følger av aksjelovens kapittel 6. Styret i et aksjeselskap skal som hovedregel bestå av ett eller flere medlemmer, jf. asl. §6-1(1). Har styret bare et medlem skal denne personen anses som styreleder, jf. asl. §6-1(2). Utover dette har ikke aksjeloven noen nærmere bestemmelser om kvalifikasjoner eller egenskaper styremedlemmer skal ha.

Loven inneholder ikke bestemmelser om hvilke kvalifikasjoner et styremedlem må inneha, men indirekte følger det et kvalifikasjonskrav av reglene om styreansvar, jf. LG-1993-1135. Det kommer her frem at styremedlemmene må ha en kvalifikasjon som gjør dem kvalifisert til å utføre oppgaver som er ilagt styret i selskapet.

Styrets hovedoppgave er å føre tilsyn av den daglige ledelsen, jf. asl. §6-13, og holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og påse at virksomheten, regnskapet og formuesforvaltningen underligger en betryggende kontroll, jf. 6-12(3). Styre er med andre en kontrollfunksjon som påser det selskapet og daglig leder gjør.

Selv om styret er overordnet selskapet daglige leder, kan daglig leder også være en del av styret. Det betyr altså at daglig leder kan sitte i et styre å føre kontroll over sitt eget arbeid. I utredningen om foretaksstyring og tiltak mot manipulering av finansiell informasjon (NOU 2008:16) ble det drøftet av utvalget om det burde innføres forbud mot at daglig leder er medlem av styret. Dette som et «tiltak for å styrke styrets kontrollfunksjon overfor daglig leder, og for å unngå sammenblanding av ulike roller.», NOU 2008:16. Denne typen dobbeltrolle er også nevnt i Norsk Anbefaling Eierstyring og Selskapsledelses (NUES) anbefaling kapittel 8:

«Representanter fra den daglige ledelse bør ikke være medlem av styret. Dersom slike representanter er styremedlem, bør det begrunnes og få konsekvenser for organiseringen av styrets arbeid, herunder bruk av styreutvalg for å bidra til en mer uavhengig forberedelse av styresaker, jf. punkt 9.»

2.3.3 Revisors rolle og plikter

Regnskapspliktige, jf. rskl. §1-2, er pliktige til å påse at selskapets årsregnskap revideres av en registrert revisor eller statsautorisert revisor, jf. Revisorloven §2-1. Ifølge Revisjonsstandard ISA 200 er formålet med revisjon “å øke de tiltenkte brukernes tillit til regnskapet. Dette oppnås ved at revisor gir uttrykk for en mening om hvorvidt regnskapet i det alt vesentlige er utarbeidet i samsvar med det gjeldende regelverket for finansiell rapportering.”

Det er likevel noen unntak for hvilke selskaper som må ha revisor. Ifølge Altinn (Altinn, 2019, Må jeg ha revisor?) er dette reglene for de ulike selskapsformene og revisjonsplikt:

- Enkeltpersonforetak (ENK):

Enkeltpersonforetak har vanligvis ikke revisjonsplikt. Revisjonsplikten inntreer likevel om omsetningen overstiger 5 millioner kroner forrige regnskapsår og en av følgende forutsetninger oppfylles:

- Balansen overstiger 20 millioner
- Gjennomsnittlig antall ansatte er over 20 årsverk

- Ansvarlig selskap (ANS/DA):

Ansvarlige selskaper har vanligvis ikke revisjonsplikt, men kan likevel bli pliktig hvis en av følgende forutsetning oppfylles:

- Driftsinntekter over 5 millioner
- Antall deltakere er over 5
- Samtlige deltakere er juridiske personer og har eiendeler i balansen over 20 millioner eller gjennomsnittlig antall ansatte er mer enn 10 årsverk.

- Aksjeselskaper (AS):

Små selskaper, jf. rskl. §1-6, kan gjøre et fravalg av revisjon, jf. asl. §7-6. Med andre ord kan aksjeselskaper velge bort revisjon hvis alle følgende forutsetninger er til stede:

- driftsinntektene er mindre enn 6 millioner kroner
- Balansesummen er under 23 millioner kroner
- Gjennomsnittlig antall ansatte er under 10 årsverk

- Samvirkeforetak (SA):

Samvirkeforetak har vanligvis ikke revisjonsplikt. Revisjonsplikten inntreer likevel når driftsinntektene forrige regnskapsår er 5 millioner eller mer.

Revisors rolle og plikter tar utgangspunkt i aksjelovens kapittel 7 og Revisorloven av 15.01.1999. Lov om revisjon av årsregnskap og forutsetning om fortsatt drift er regulert i revisorlovens kapittel 5. I revl. §5-6(4) kommer det frem av lov at revisor skal uttale seg “om opplysninger i årsberetningen og i eventuelle redegjørelser for foretaksstyring etter regnskapsloven §3-3b om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslag til anvendelse av overskudd eller dekning av tap, er i samsvar med lov og forskrifter, samt om opplysningene er konsistent med årsregnskapet.”.

Spesifikk rolle og plikter for revisor ved forutsetning om fortsatt drift er ikke fastsatt i lov. Likevel har revisor et ansvar i oppfølgingen av dette gjennom revisorloven §5-2, som blant annet sier at revisjonen skal utføres etter beste skjønn og ikke minst i samsvar med god revisjonsskikk. God revisjonsskikk vil si at en anvender og bruker prinsippene fra revisorloven, samtidig som en ser på kravene i revisjonsstandardene, fra autoriserte instanser og vilkårene i revisjonsoppdraget (Revisorforeningen, 2009, Forord standarder og veiledninger). Revisorlovens §5-2 binder dermed revisor til ansvaret for forutsetningen om fortsatt drift gjennom den internasjonale revisjonsstandard (ISA) 570. ISA 570 har som virkeområdet “revisors oppgaver og plikter ved revisjon av regnskap vedrørende fortsatt drift og konsekvensene for revisjonsberetningen.”.

Ifølge ISA 570 punkt 5 skal revisor se på ledelsens vurdering av evnen til fortsatt drift. Dette innebærer den skjønnsmessige vurderingen gjort av ledelsen, om usikkerheten til fremtidige hendelser og forhold. Revisors mål, ifølge ISA 570 punkt 9, er å kunne konkludere om det foreligger vesentlig usikkerhet til denne skjønnsmessige vurderingen og om det kan ha betydning for evnen til fortsatt drift. Skulle revisor oppdage forhold eller hendelser som kan ha betydning for evnen til fortsatt drift, skal han innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for å fastslå dette (ISA 570 punkt 16). Dette gjør revisor gjennom revisjonshandlinger, som ifølge ISA 570 punkt 16 skal omhandle å:

- a) Anmode ledelsen om å vurdere evnen til fortsatt drift, hvis det ikke er gjort
- b) Gjennomføre en vurdering av ledelsens fremtidige planer, sett i sammenheng med evnen til fortsatt drift
- c) Utarbeide en prognose for kontantstrømmer, som kan være med på å vurdere utfallet av fremtidige hendelser ved evaluering av ledelsens fremtidige planer
- d) Vurdere om det er kommet ytterligere informasjon eller fakta etter ledelsens vurdering
- e) Be om en skriftlig uttalelse fra ledelsen om deres fremtidige planer og hvorvidt side er gjennomførbare

Basert på disse vurderingene og revisjonshandlingene, skal revisor ta et standpunkt til om det foreligger en vesentlig usikkerhet som kan ha betydning for foretakets evne til fortsatt drift. Revisors standpunkt og konklusjon skal komme frem revisjonsberetningen, hvor beretningen kan avgis som en normalberetning eller en beretning med avvik. Under beretning med avvik er det flere underpunkter som viser til hvor store avvikene er, alt fra presiseringer til negativ konklusjon, jf. ISA 570 punkt 17-20.

Det kommer også frem av ISA 570 kapittel 2 A3, hendelser og forhold som kan være bidragsyttere til å skape tvil av betydning om enhetens evne til fortsatt drift. Disse deles opp i tre ulike forhold, finansielle-, driftsrelaterte- og andre forhold. Dette er eksempler på hendelser og forhold som enten alene eller sammen kan bidra til å skape tvil om enhetens evne til fortsatt drift. Disse punktene kan ikke fasit når det kommer til forutsetningen om fortsatt drift, men skal være til hjelp i vurderingen.

Revisors blir gjennom revl. §5-2 ansvarliggjort for forutsetningen om fortsatt drift, i likhet med styre og ledelse. Revisor kan bli holdt ansvarlig for mangelfull eller misvisende informasjon i revisjonsberetningen, og kan få et erstatningsansvar jf. revl. §8-1: "Revisor plikter å erstatte skade som denne forsettlig eller uaktsomt har voldt under utførelsen av sitt

oppdrag. Et revisjonsselskap er solidarisk ansvarlig med en revisor som har utført oppdraget på dets vegne”.

2.3.4 Når fremtiden er usikker

Slik det kommer frem av styrets, ledelsens og revisors roller og plikter, har alle de nevnte et ansvar når det kommer til å vurdere evnen om fortsatt drift. Daglig leder og styre har en plikt om å rapportere om evnen, mens revisor har en plikt til å gjøre en vurdering om informasjonen er rettvise. Både styret, daglig leder og revisor kan bli holdt ansvarlig hvis det skulle vise seg at de ikke har fulgt sine plikter.

For regnskapsbrukere er det av stor interesse å vite om hvordan virksomheten selv ser på fremtiden. Regnskapsbrukere, slik som kreditorer og investorer, er avhengige av at informasjonen som gis er rettvise og til å stole på. Konsekvensene for dem kan være katastrofale ved feilinformasjon. I en situasjon med opplysninger om usikker fortsatt drift har dem en mulighet til å begrense eget tap. For selskapet kan en slik vurdering om fremtiden føre til større økonomisk konsekvenser. Færre investorer vil være villige til å investere i selskapet, kreditorer vil vurdere å innkassere utestående fordringer, og mulige kreditorer vil ikke stille kapital til rådighet.

For regnskapsprodusenten kan en vurdering om usikker fortsatt drift stille selskapet i en vanskelig posisjon. Potensielle investorer blir borte, selskapets kreditorer blir mer opptatt av å sikre sine egne midler og nye kreditorer vil ikke være villig til å ta risikoen med å stille ny kapital til rådighet. Alt dette vil påvirke selskapets likviditet, som igjen kan tvinge frem en konkurs, jf. asl. §3-4. Rapportering om usikker fortsatt drift er vanskelig for styret når de er opplyst om hvilke konsekvenser dette kan gi. Likevel har de en opplysningsplikt, jf. rskl. §7-1, som setter krav til deres rapportering.

3 Metode

I dette kapittelet vil vi gå igjennom metoden som er brukt i oppgaven. Vi har valgt å ha en kvantitativ metode tilnærming og vil videre begrunne hvorfor dette er valgt til vår oppgave. Fordeler, ulemper og kjennetegn ved kvantitativ metode vil bli presentert og vi vil også gå gjennom spørreundersøkelsen som har blitt utformet for å finne svar på vår problemstilling.

3.1 Valg av forskningsdesign

Før man starter med en undersøkelse, er det viktig å stille seg en del spørsmål om hvordan man skal gjennomføre undersøkelsen. Dette kalles forskningsdesign. Forskningsdesign kan ifølge Johannessen et al. (2011) defineres som «*hva og hvem som skal undersøkes og hvordan undersøkelsen skal gjennomføres*». Sagt på en annen måte «*alt som knytter seg til en undersøkelse*». (Johannessen et al. 2011).

For å svare best mulig på problemstillingen: «*Hvordan praktiserer selskaper forutsetningen om fortsatt drift i en krisetid?*», har vi valgt å bruke kvantitativ metode gjennom en spørreundersøkelse gjennomført på internett. Oppgaven har en deskriptiv tilnærming da oppgaven vil se på hva det er som legges vekt på i vurderingen av fortsatt drift og se på likheter og forskjeller. Det er ikke gjort mye forskning på fortsatt drift forutsetningen og derfor vil det være beste med en deskriptiv tilnærming. En deskriptiv tilnærming har som mål å beskrive hva som skjer (Johannessen et al. 2011)

Når man gjør undersøkelser, så er tidsperspektivet et viktig moment. Det finnes hovedsakelig to måter å gjennomføre undersøkelser på. Det ene er en undersøkelse på et gitt tidspunkt (tversnitt) eller å gjøre en undersøkelse over en lengere periode (longitude). (Johannessen 2011). Siden tiden ikke er oppgavens største ressurs, er det valgt å gjøre en tversnittundersøkelse. En tversnittundersøkelse kan defineres som: «*En rekke undersøkelser benytter data fra ett bestemt tidspunkt eller en avgrenset og kort periode*». (Johannessen et al. 2011). Dette vil medføre at oppgaven ikke vil si noe om hva som skjer over tid, men heller hva som skjer i dag. Dette er til oppgavens beste. Da vi står i en pandemi og det er krise i Norge vil det å kunne se på hvordan bedrifter vurderer forutsetningen i dag kunne gi oppgaven en pekepinn på hva som er viktig å vektlegge i krisetider.

3.2 Valg av Metode

Etter å ha valgt forskningsdesign, må det nå gjøres et valg om hvordan metode en skal bruke for å samle inn sine data. Det er vanlig i samfunnsvitenskapelig lære å skille mellom to typer metoder. Den første typen metode er kvalitativ. Kvalitativ metode bruker en om forskeren vil finne ut noe mer detaljert om noe. Den andre typen metode er kvantitativ metode. Denne metoden går ut på å kvantifisere noe. Som for eksempel et spørreskjema med en Likert-skala. (Johannessen et al. 2011).

3.2.1 Kvantitativ metode

Når en bruker kvantitativ metode, er det for å undersøke det som blir kalt for enheter. Det som blir undersøkt blir kalt for variabler. Disse variablene kan så brytes ned i forskjellige målnivåer. Dette har noe å si for hvordan man kan analysere dataene etterpå (Johannessen et al. 2011). Enheter kan for eksempel være bedrifter eller enkeltindivider, men også gjenstander. Når det gjelder variabler så er dette et kjennetegn eller en egenskap ved enheten. Hvor mye utdanning et enkeltindivid har tatt kan for eksempel være en variabel. Dette vil da variere videre i verdier. (Johannessen et al. 2011).

Vi har valgt å bruke kvantitativ metode i vår oppgave. Dette mener vi gir oss best mulighet for å besvare vår problemstilling. Det vil være fordeler å kunne hente inn større mengder med data enn ved bruk av kvalitativ metode. Da forutsetning om fortsatt drift ikke er mye forsket på, vil dette gi området et løft og gi fremtidige oppgaver et startsted.

3.2.2 Utvalg

Når en skal gjøre undersøkelser, kan man velge å gjøre undersøkelser på en hel populasjon (også kalt enheter), eller et utvalg av populasjonen. Ifølge Johannessen et al. (2011. s.258) betyr populasjon befolkning. Populasjon kan også brukes i en større betydning. Når en tenker på en populasjon kan dette være en befolkning, dyrepopulasjon eller fisk. Populasjonen i samfunnsvitenskapelig metode kan være mye forskjellig. Som for eksempel kan det være alle tilbakemeldinger på et produkt. «*Populasjonen er samlingen av alle enhetene som en problemstilling gjelder for*» (Johannessen et al. 2011. S. 258). I mange undersøkelser er det ikke lett å gjøre studier på en hel populasjon, da kan en heller ta et utvalg av populasjonen. Som Johannessen et al. (2011) påpeker, er det ikke lett å gjennomføre en undersøkelse på en

populasjon med 200 000 studenter. «*utvalg kaller man et representativt utvalg, det vil si et utvalg som kan representere samtlige enheter*» (Johannessen et al. 2011. S. 259).

Når en velger et utvalg er det flere ulike måter å gjøre dette på. En måte er ifølge Johannessen et al. (2011. S. 260) stratifisert utvalg. Dette betyr at man ønsker å se på bestemte enheter innenfor en populasjon. Dette krever at man finner ut bestemte egenskaper ved det utvalget man ønsker å se på. Siden vi ønsket å se på bransjene innenfor reiseliv og uteliv i Tromsø, la vi ned følgende egenskaper hos bedriftene:

- Reiselivsbedrift
- Utelivsbedrift
- 1 – 1000 ansatte
- Tilhørighet i Troms
- Måtte ha hatt inntekt i 2019

Vi har tatt for oss to næringer som muligens er de to som er hardest rammet av pandemien og tilhørende tiltak. For å finne ut hvilke bedrifter vi kunne sende en spørreundersøkelse til, prøvde vi å få kontakt med NHO, NHO reiseliv og NHO Arctic. Vi tenkte at de kunne hjelpe oss med data og komme i kontakt med bedrifter som var rammet av pandemien. Dette viste seg for lettere sagt enn gjort. Vi fikk ikke kontakt med noen i NHO. Vi sendte e-post og fikk ingen svar. Vi prøvde å ringe forskjellige personer hos NHO, men ingen tok telefonen. Så vi måtte tenke annerledes. Da sendte vi en e-post til Visit Tromsø der vi spurte om de kunne hjelpe oss med å komme i kontakt med reiselivs- og utelivsbedrifter i Tromsø. Etter noen dager fikk vi svar fra Visit. De svarte at alle samarbeidspartnerne de hadde lå på nettsiden med e-post adresse og vi kunne ta kontakt med dem. Da startet vi å lage en mailliste. Vi tok 100 forskjellige utelivs- og reiselivsbedrifter fra nettsiden til Visit Tromsø, lagde en mailliste og sendte ut undersøkelsen til disse. Visit Tromsø er destinasjonsselskap for Tromsø kommune og andre kommuner rundt Tromsø. De har over 200 selskaper i sin portefølje av selskaper de markedsfører for. Samarbeidspartnerne til Visit Tromsø er alt fra opplevelsesbedrifter til bedrifter som driver med bilutleie, parkering og transport.

3.3 Spørreundersøkelsen

Det er forskjellige måter å samle inn kvantitative data på. Den som er mest brukt er ifølge Johannesen et. Al. (2011) er spørreundersøkelser. Vi har hentet spørsmålene til undersøkelsen fra en artikkel skrevet av Lars I. Pettersen etter finanskrisen i 2008 og fra revisorstandard (RS) 570. Disse spørsmålene går mest på historiske tall, så vi har også «tatt oss friheten» til å snu noen av spørsmålene til å få fram fremtidige vurderinger. Det kan tenkes at når en bedrift tar vurderingen om fortsatt drift, så ser de ikke bare på hvordan det har gått frem til nå, men at de også ser framover. Det finnes ingen «oppskrift» for å ta vurderingen av fortsatt drift. Det ligger også litt implisitt i navnet «fortsatt drift» at man har et sett med fremtidige vurderinger som bør gjøres. Derfor mener vi at fremtidige vurderinger er noe som inngår i vurderingen til forutsetningen om fortsatt drift. Dette på grunn av at sannsynlighetsvurderingen kan gjøres frem til neste balanse dag, ergo man må se fremover. Derfor mener vi dette er hensiktsmessig å ta med.

3.3.1 Utvikling av selve spørreundersøkelsen

Gjennom google forms har vi utviklet et spørreskjema som brukes i oppgaven. Det er enklere og mer sikkert å bruke et skjema gjennom internett enn hva det ville vært og brukt et fysisk spørreskjema på papir som vi måtte ha sendt ut i posten. Det ville også krevd at vi gikk gjennom alle skjemaene for hånd. Vi mener også at bruk av en spørreundersøkelse over internett vil gjøre det lettere å komme i kontakt med de bedriftene som vi har tatt kontakt med. Det vil også gjøre det lettere å laste ned data som en excel-fil og bruke dette senere i analysen.

Vi valgte å opprette en ny e-post. På denne måten slapp vi å blande våre personlige e-poster med oppgaven. Vi opprettet e-postadressen mastersokonomi@google.com. Her ble vi også enige om at vi begge skulle ha tilgang til e-posten, slik at vi kunne følge med hvis det skulle komme noen tilbakemeldinger eller lignende. Et problem vi innså når vi snakket om å opprette en ny adresse var at denne adressen fort kunne oppfattes som spam/useriøs e-post. Et annet problem vi snakket en del om var svindelforsøk. Det er en god del svindelforsøk til vanlig, men nå under pandemien er det enda verre. Derfor var vi opptatt av å personalisere mailen, slik at mottakerne skulle forstå at i var to masterstudenter bare ønsket deres hjelp. Dette gikk heldigvis bra, og vi er fornøyd med responsen vi har mottatt på undersøkelsen.

3.3.2 Spørreundersøkelsens utforming

Spørreskjemaet har totalt 43 spørsmål. Alle spørsmålene er obligatoriske og kan besvares av de som tar undersøkelsen. Ved å gjøre spørsmålene obligatoriske, mener vi at det vil gjøre at våre data er mer fullstendige, troverdige og uten mangler. Spørsmålene er hovedsakelig vurderinger som kan gjøres av fortsatt drift forutsetningen, samt spørsmål rundt prosessen av vurderingen og noen generelle spørsmål for å kunne differensiere selskapene.

I spørreundersøkelsen er det benyttet forskjellige måter å få fram data på, men hovedsakelig graderings spørsmål på en Likert skala med 5 forskjellige alternativer. Det er 42 spørsmål som har flervalg og det er 1 åpent spørsmål som kan besvares til slutt. Dette i tilfelle bedriften har gjort noen andre vurderinger enn det som er i spurt om. Vi har valgt å bruke Likert skala i vår oppgave på grunn av at det gir en strukturert spørreundersøkelse, dette kan gjøre det lettere for respondentene å fullføre undersøkelsen. Dataen som kommer frem av undersøkelsen, vil også bli enklere å analysere gjennom en slik skala.

Spørreundersøkelsen som ble benyttet i oppgaven er delt inn i 1 generell del og 5 hoveddeler. I den generelle delen blir selskapet stilt om spørsmål som ikke har noe med vurderingen å gjøre, men om selve selskapet. Denne delen er med siden vi vil se på om det er forskjeller mellom selskapene som er hardt rammet av pandemien og/eller tiltakene, og de selskapene som ikke er det. Dette for å kunne se om det er noen forskjell i hva og hvor mye som blir vurdert i forhold til grad av rammelse. Del 1 spør om den prosessuelle biten rundt hva som gjøres rundt forutsetningen om fortsatt drift. Både aksjeloven og regnskaps loven, samt forarbeider til loven og ISA 570 gir en pekepinn på hva som skal gjøres i prosessen før vurderingen. Dette mener vi er interessant å se på. Det kan tenkes at det er forskjellig fra selskap til selskap hvordan denne prosessen gjøres. Del 2 tar for seg finansielle vurderinger som bør gjøres rundt fortsatt drift. Det kan gjøres flere forskjellige vurderinger av fortsatt drift i forhold til finansielle vurderinger. Det vil være interessant å se om det er noen forskjeller mellom næringene her. I del 3 stilles det spørsmål om forskjellige driftsrelaterte forhold som bør gjøres om vurderingen. Del 4 består av andre forhold rundt bedriften som kan komme til å påvirke forutsetningen. I siste del, del 5, har vi snudd om på noen av spørsmålene og spurt om fremtidige vurderinger om fortsatt drift. I denne delen ville vi se hvilke fremtidige vurderinger som gjøres. I litteraturen fremkommer det at man skal bruke historiske tall og regnskap, men for å se om det er mulighet for fortsatt drift, må en også se på fremtiden.

Før vi sendte ut spørreskjemaet til selskapene, hadde vi en runde med pretest. Dette gjorde vi for å forsikre oss om at formuleringer og spørsmålene vi stilte var forståelige. Vi valgte å sende spørreskjemaet til venner og familie uten noen form for økonomisk utdanning. Det var viktig for oss at de vi hadde valgt til denne pretesten ikke hadde noen utdanning i økonomi utover allmennskunnskaper. Dette for å gjøre spørreskjemaet så lett og forståelig som mulig, og på den måten ville vi få tilbakemelding hvis noen av spørsmålene var dårlig formulert eller de ikke forstod dem. Vi fikk noen tilbakemeldinger på spørreskjemaet og gjorde de endringer som tilbakemeldingene omhandlet.

Del 1. Generelle spørsmål.

I denne delen har vi stilt spørsmål som er generelle og ikke har noe å gjøre med vurderingen om fortsatt drift. Dette for å se om bedrifter i ulike næringer, ulik rammelse av pandemien/tiltakene og kompensasjon gjør ulike vurderinger. Totalt er det 4 spørsmål i denne delen. Disse spørsmålene handler mer om hvilken næring bedriften befinner seg i, hvor hardt de er rammet av pandemien/tiltakene og i hvilken grad de har mottatt kompensasjon gjennom tiltakspakkene fra regjeringen. Disse spørsmålene vil være med på å gjøre differensieringen av selskapene lettere når vi skal se på resultatene og gjøre bivariate analyser.

Del 2. Prosessuelle spørsmål

Både i lov, forarbeider og litteratur er det lite beskrevet hvordan prosessen bør være. Selve prosessen kan være like vanskelig som selve vurderingen, fordi det ikke finnes noen klare retningslinje på hva som skal gjøres. Et selskap kan gjøre prosessen på en helt annen måte enn hvordan et annen selskap gjør det. Det er totalt 5 spørsmål i denne delen. Her forsøker vi å finne ut av hvordan og hvem som tar vurderingen i bedriften. Her det spørsmål som «hvordan blir forutsetningen for fortsatt drift vurdert i bedriften?» og «hva mener du er viktigst i vurderingen av fortsatt drift». På denne måten håper vi å finne ut av hvordan bedriften praktiserer vurderingen. Det vil være interessant å se om det er noe i prosessen som kan påvirke forutsetningen.

Del 3. Finansielle vurderinger

I denne delen har vi valgt å stille spørsmål om i hvilken grad finansielle vurderinger er gjort. Totalt 8 spørsmål. Alle spørsmålene er basert på ISA 570 om hva som kan skape tvil rundt

selskapets evne til fortsatt drift. Alle spørsmålene er stilt i en 5-punkts Likert skala med formuleringen «i hvilken grad», på denne måten prøver vi å fange opp om det er noen vurderinger som har større betydning enn andre. Det vil bli interessant å se om noen vurderinger som gjøres kan være med å påvirke forutsetningen om fortsatt drift.

Del 4. Driftsrelaterte vurderinger

En annen del som styret kan bruke til å vurdere fortsatt drift forutsetningen er driftsrelaterte forhold i selskapet. Totalt i denne delen har vi stilt 3 spørsmål. Denne delen er ikke en stor del av spørreundersøkelsen, men vi valgte å ha den med, da forhold rundt driften kan spille en stor rolle når en skal gjøre vurderingen om fortsatt drift. Alle spørsmålene er stilt i en 5-punkts Likert skala og formulert med «i hvilken grad» for å se om bedriften har gjort noen driftsrelaterte vurderinger i større eller mindre grad.

Del 5. Fremtidige vurderinger.

I den siste delen av spørreundersøkelsen har vi valgt å stille spørsmål om vurderinger som gjøres om fremtiden. Dette er spørsmål som i all hovedsak går på om for eksempel bedriften har gjort vurderinger om fremtidig gjeldsbelastning, om de har vurdert det fremtidige markedet og om behovet for ny egenkapital er vurdert. På denne måten får vi fram om det er lagt mer vekt på fremtiden enn nåtiden.

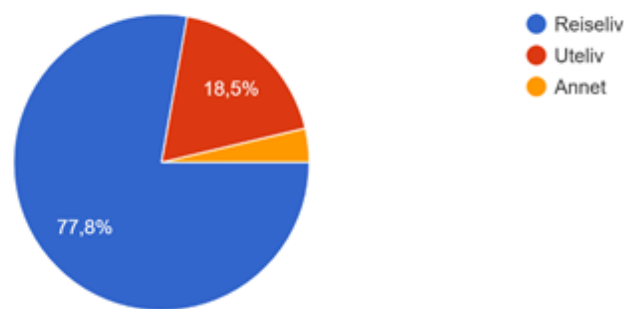
3.4 Undersøkelsens respons

Vi sendte ut spørreundersøkelsen 18. Mars 2021. Undersøkelsen hadde fått 9 svar når vi sjekket den på Tirsdag 23.3.2021. Vi valgte da å la den stå for å se om vi fikk inn flere svar uten å sende ut en påminnelse. Per 30.03.2021 hadde vi fått 18 svar på undersøkelsen. Dette ga oss en svarprosent på 19%. Vi ønsket fremdeles flere svar på undersøkelsen, så vi bestemte oss for å sende ut en påminnelse 6.4.2021. Vi valgte å vente til da siden det var påske og vi regnet med at det var mange som hadde tatt påskeferie og at det var større sjanse for at vi fikk flere svar etter påsken. I vår påminnelse som ble sendt ut 6.4.2021 skrev vi i emnefeltet på mailen: «*Hvordan tar dere forutsetning for fortsatt drift? En undersøkelse av reiselivet og utelivet i Tromsø*». På grunn av undersøkelsens anonymitet kunne vi ikke fjerne de som allerede hadde svart på undersøkelsen. Så vi skrev i mailen at de som allerede hadde svart, de kunne se bort i fra denne mailen og vi takket dem for deres deltakelse. Dette hjalp på og vi mottok flere svar. Per 9.4.21 hadde vi fått 26 svar på undersøkelsen. Det var ikke så mange som vi håpet på, men heller ikke et dårlig resultat. Vi hadde nå en svarprosent på 26%.

Vi tok en vurdering om vi skulle ta en runde til med påminnelser, men på grunn av tiden så valgte vi å la undersøkelsen stå åpen til 13.4.21 for å se om vi fikk noen flere svar. Det gjorde vi. Vi fikk inn et svar til og var nå oppe i totalt 27 svar. Etter dette bestemte vi oss for å avslutte undersøkelsen.

Vi valgte å stille noen spørsmål i undersøkelsen som er generelle for selskapene. Det første spørsmålet er «*Innenfor hvilken næring er din bedrift?*». Siden vi vil se hvordan reiselivet og utelivet behandler fortsatt drift har vi disse to med som svaralternativer, i tillegg er det lagt til en alternativ som er «*Annet*». Dette i tilfelle vi har truffet bedrifter som ikke er innenfor disse næringene. Dette ble gjort for å gjøre differensieringen senere lettere.

Innenfor hvilken næring er din bedrift?
27 svar



Figur 1 Hvilken næring bedriftene befinner seg i

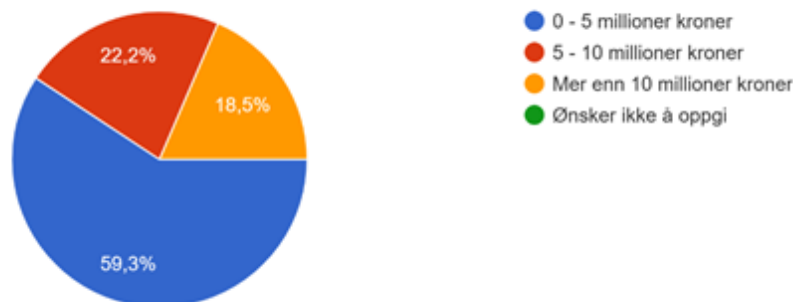
Som vi ser av figur 1 så er bedrifter i reiselivet i klart flertall når det gjelder å svare på undersøkelsen. Reiselivet står for hele 77.8% av svarene på undersøkelsen, mens utelivet står for 18,5% av svarene. Mulig det kommer av at mange utelivsbedrifter har vært stengt. En bedrift har svart annet og utgjør 3.7%. Det kan være at denne bedriften er innenfor reiseliv, men opplever seg selv som for eksempel en opplevelsesbedrift.

Bedriftene ble også spurt om hvor mye i omsetning de hadde sist år (2020). Her var svaralternativene kategorisert på følgende måte: 0-5 Millioner, 5-10 Millioner, Mer enn 10 Millioner og Ønsker ikke å oppgi. Vi valgte å ha med «ønsker ikke å oppgi» fordi det kunne være selskaper som svarte på undersøkelsen som ikke ville oppgi hva de hadde i omsetning.

Det ville være greit for oss å kunne se på om de små bedriftene gjorde vurderinger i mindre grad enn de som var større.

Hvor stor var omsetningen for din bedrift sist år?

27 svar

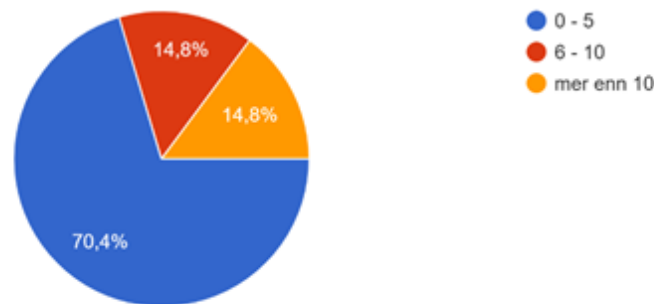


Figur 2 Bedriftenes omsetning i 2020

Figur 2 viser hvordan omsetning bedriftene hadde i 2020. Av de bedriftene som har svart på undersøkelsen så er det klare flertallet bedrifter med mellom 0-5 millioner i omsetning. De utgjør 59.3% av bedriftene som har svart. Bedriftene mellom 5-10 millioner i omsetning utgjør 22.2% og de bedriftene med mer enn 10 millioner i omsetning i 2020 utgjør 18.5%.

Det ble også stilt spørsmål om hvor mange ansatte bedriften hadde. Svaralternativene ble kategorisert på denne måten: 0-5, 6-10 og mer enn 10. Vi valgte å gjøre det på denne måten siden de fleste av bedriftene vi prøvde å nå, ikke er så store. Dette ville gjøre det lettere for oss å finne ut om de virkelig små bedriftene (0-5 ansatte) gjorde noe annerledes enn de som hadde 10 eller flere ansatte.

Hvor mange ansatte er det i bedriften?
27 svar



Figur 3 Antall ansatte i bedriften

Som figur 3 viser så er mesteparten av bedriftene mellom 0-5 ansatte. Denne gruppen utgjør hele 70.4%. Bedrifter med 6-10 ansatte utgjør 14.8% og det samme gjør de bedriften med flere enn 10 ansatte.

3.5 Kvalitet på studien

For å fremme kvaliteten på studien og at de resultater som er fremkommet skal være akseptable og anvendbare, er det noen evalueringskrav som metoden må tilfredsstillere. Dette kommer til uttrykk som reliabilitet og validitet. Der reliabilitet er konsistensen av dataene og validitet er om dataene faktisk gir uttrykk for virkeligheten av det som måles. Ifølge Johannessen et. Al (2011. S44): «*reliabilitet knytter seg til nøyaktigheten av undersøkelsens data, hvilke data som brukes, den måten de samles inn på, og hvordan de bearbeides*». Når det kommer til validitet så kan en spørre seg om dataene er relevant. At de faktisk måler det som skal måles. (Johannessen et. Al. 2011. S73). Gjennom vår studie har vi prøvd så langt det lar seg gjøre å legge opp til et løp som er åpent og vært fremoverlente når det gjelder vår innsamling av data og bruk av disse.

3.5.1 Reliabilitet

Siden vi har brukt en nettbasert spørreundersøkelse, så har vi ingen garanti for at de vi ønsket skulle svare, faktisk er de som har svart. Vi var ute etter styreledere eller styremedlemmer, som satt i styrene til de forskjellige bedriftene vi sendte undersøkelsen til å svare. Siden undersøkelsen er anonym kan vi ikke garantere at det er disse personene som har svart.

I vår undersøkelse har vi prøvd å beskrive så godt vi kan hva vi har gjort. Vi har også prøvd å forklare våre valg og metoder, dette mener vi vil være med på å bygge under studiens reliabilitet. Reliabiliteten øker siden andre kan senere komme inn å gjøre denne undersøkelsen på nytt. En såkalt test-retest, noe som kan være med på å underbygge resultatene i denne studien.

3.5.2 Validitet

Validitet er i hvilken grad vi kan forvente gyldige svar på forskningsspørsmål eller en studies problemstilling. (Johannessen et al. 2011). Det å kunne påvise årsakssammenhenger eller ikke, er hva en studies interne validitet handler om.

Ifølge Johannessen et al. (2011. s292) bør det gjennomføres en prestudie av undersøkelsen før man sender den ut. Dette kan gjøres ved å samle mennesker som har det samme til felles som de som skal undersøkes. Det kan også gjøres ved å sende ut undersøkelsen til venner og bekjente og be de svare på undersøkelsen. På denne måten får de som har gjennomført undersøkelsen fått en formening om hva som bør gjøres og komme med kommentarer til selve spørreskjemaet. Vi valgte å sende ut spørre skjemaet vårt til 4 personer som enten var i familie eller venner. Vi fikk tilbakemeldinger på formuleringer og hva de ikke helt forstod. Dette var verdifullt for oss, og på denne måten fikk vi endret noen av spørsmålene, sløyfet noen spørsmål som var uhenksmessige og generelt sett gjort spørsmålene lettere å forstå. Et eksempel på dette var at vi hadde med et spørsmål om vurdering av finansielle nøkkeltall, dette var sneket seg inne to ganger. Dette ble vi gjort oppmerksomme på gjennom prestudien og fikk sløyfet et av disse spørsmålene. Et annet eksempel var at vi hadde egentlig tenkt å bruke en 7-punkts Likert skala, men 3 av 4 som fikk undersøkelsen mente at det var uoversiktlig med så mange alternativer. Så vi bestemte oss for å bruke en 5-punkts Likert skala istedenfor. Siden vår målgruppe er styremedlemmer eller styreledere, mente vi det var hensiktsmessig å teste undersøkelse på mennesker med ulik bakgrunn og forskjellige

utdanninger. Dette fordi at det ikke finnes noen formelle krav til å være medlem av et styre. Det kan godt tenkes at et styremedlem eller en styreleder i et reiselivsselskap er utdannet barnehagelærer. Vi fikk også mange gode innspill fra våre veiledere underveis i utformingen av undersøkelsen. Det gikk noen veiledningstimer på å finne ut hva vi skulle bygge undersøkelsen på og hvordan vi skulle bygge denne opp.

3.5.3 Ekstern validitet

Ekstern validitet, også kalt for generalisering, handler ifølge Johannessen et al. (2011) om: *«hvorvidt resultatene fra undersøkelsen kan generaliseres eller overføres til andre settinger enn de som er studert»*. Eller for eksempel at det som blir studert ut ifra et utvalg, kan overføres til hele populasjonen.

3.5.4 Svarprosent

Det å kunne få en høy svarprosent på undersøkelsen er det forskjellige veier man kan gå for å øke motivasjonen til de som skal svare. Ifølge Johannessen Et.Al. (2011) er det viktig å tydeliggjøre hva formålet med studien er, spørsmålene man stiller i undersøkelsen må være tydelig og relevante for undersøkelsen, man må få frem hvorfor det er viktig at de som er spurt faktisk deltar, at spørreskjemaet ikke tar for lang tid å gjennomføre og at lukkede spørsmål har høyere svarprosent enn åpne spørsmål. Dette hadde vi i tankene når vi utformet spørreundersøkelsen. Det var viktig for oss at de bedriftene vi hadde sendt spørreundersøkelsen til ville svare. Når vi jobbet med spørreundersøkelsen bestemte vi oss fort for å ha minimalt med åpne spørsmål og maksimalt med spørsmål som var lukket. Vi valgte også å bruke google forms framfor noe annet, dette fordi utformingen av google forms er enkel å bruke for de som svarer på undersøkelsen. Vi skrev også i vår e-post ut til bedriftene at dette var viktig at de var med på og spurte om de kunne ta seg tid til å svare på en undersøkelse som var veldig relevant for dem, siden dem sto midt i krisen og fortsatt drift forutsetningen på det tidspunktet. På denne måten brukte vi alle de forskjellige teknikkene for å øke svarprosenten. Vi har gjort en enkel beregning for å finne vår svarprosent.

Antall bedrifter plukket ut til undersøkelsen	100
E-poster som kom i retur (ugyldige)	7
Utsendte undersøkelser (Brutto utvalg)	93
Antall svar (netto utvalg)	27
Svarprosent	29,03%

Som figuren viser så har vi av 93 spørreundersøkelser som er sendt ut til bedrifter i gamle Troms fylke, fått 27 bedrifter som har svart. Dette gir oss en svarprosent på 29,03%. Dette er en svarprosent vi er svært fornøyde med.

3.6 Analyseteknikker

I denne studien har vi valgt å bruke Microsoft Excel som analyseverktøy. Siden google forms kan lastes ned som Excel-fil, kunne vi starte å jobbe i Excel med engang. Gjennom å bruke deskriptiv statistikk kan vi forklare og forstå hva bedriftene gjør. Vi har valgt å bruke univariate og bivariate analyser. Univariate analyser i form av figurer, gjennomsnitt og standardavvik. Bivariate analyser i form av krysstabeller for å se om det er noen forskjeller.

3.7 Etiske hensyn

I forskning er det både juridiske og etiske prinsipper en må følge. «*Etikk dreier seg om prinsipper, regler og retningslinjer for vurdering av om handlinger er riktige eller gale*» (Johannessen et al. 2011). Dette innebærer for oss som forskere at vi må ta stilling til en rekke spørsmål når det kommer til vår forskning. Det juridiske melder seg når en skal samle

inn personopplysninger. Hvis man skal samle inn opplysninger som kan indentifisere en eller flere personer, så har man meldeplikt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD) og må søke om konsesjon for å gjennomføre forskningen. Herunder er det flere spørsmål som må besvares for å finne ut dette.

Forskningsetiske retningslinjer som må følges ligger sammenfattet på hjemmesidene til Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Disse retningslinjene kan trekkes ned til 3 forskjellige typer: «*Informantenes rett til selvbestemmelse og autonomi*», «*forskerens plikt til å respektere informantenes privatliv*» og «*forskerens ansvar for å unngå skade*». (Nerdrum 1998, referert av Johannessen et al.2011) Vi vil redegjøre for hver type nedenfor.

Ifølge Johannessen et al. (2011) er punktet om ikke å gjøre skade spesielt knyttet til medisinsk forskning, men dette prinsippet gjelder også for samfunnsvitenskapelig forskning. I denne undersøkelsen har vi ikke stilt noen spørsmål som kan lede til gjenkjenning av hverken personer eller bedrifter. Vi har heller ikke presentert noe i resultatdelen som kan brukes til å gjenkjenne noe eller noen. Vi anser derfor som at vi har overholdt denne retningslinjen godt.

Når det kommer til informantenes rett til selvbestemmelse og autonomi har vi ikke på noen måte tvunget noen til å svare på undersøkelsen. Vi skrev i vår epost til bedriftene at vi ble veldig takknemlig om de kunne sette av 5 minutter til undersøkelsen. De som har svart på vår undersøkelse har gjort det helt etter eget ønske og kunne når som helst trekke seg fra undersøkelsen hvis de skulle ønske det.

For å etterkomme vår plikt til å respektere informantens privatliv har vi unngått å stille spørsmål som går på privatlivet til informantene og privat informasjon om bedriftene. Dette for å unngå og kunne gjenkjenne personer eller bedrifter som svarte på undersøkelsen. Vi uttrykket også at all informasjon som ble samlet inn av oss, ble behandlet anonymt og ble slettet når oppgaven var ferdig. Vi har også i vår resultatdel og diskusjon ikke tatt for oss noe som kan gjøre slik at bedrifters og personers identitet blir avslørt. Vi vil også påpeke at vi ikke har noen interesse av å finne ut hva enkelte personer eller enkelte bedrifter gjør i forhold til vurdering ved fortsatt drift, men vi har ønsket å finne ut hva den generelle oppfatningen til bedrifter er når det kommer til denne forutsetningen.

4 Resultater

Vi vil i dette kapitlet legge fram empirien vi har samlet inn i vår nettbaserte undersøkelse som vi laget for denne oppgaven. Vi har valgt å dele dette kapitlet inn i fem forskjellige deler. I første del av kapitlet vil vi legge frem beskrivende statistikk for undersøkelsen på generelt grunnlag for alle som har svart på undersøkelsen. Dette vil vi gjøre med tabeller og figurer basert på hvordan de ulike bedriftene har svart på undersøkelsen. Vi vil se på hvilke vurderinger som legges vekt på og hvilke vurderinger som ikke legges vekt på. I de neste delene av kapitlet vil vi gjøre det samme basert på en avhengig variabel vi differensierer på. Vi vil se på om det er noen forskjell på bedrifter når det gjelder intern og ekstern styreleder, fortsatt drift forutsetningen når det gjelder reiseliv mot uteliv og se om det gjøres noen forskjeller når det gjelder positiv mot usikker fortsatt drift. Resultatene fra disse kapitlene vil legges fram i gjennomsnitt, standardavvik og prosentandel.

For å vise sammenhengen mellom oppgavens forskningsspørsmål og spørsmålene stilt i spørreundersøkelsen er det utarbeidet en tabell for å synliggjøre dette. Tabellen under viser en oversikt over oppgavens to forskningsspørsmål, hvilke temaer fra teorien disse omhandler og hvilke spørsmål som er stilt i spørreundersøkelsen for å belyse dem.

Forskningsspørsmål 1 Hvilke vurderinger vektlegges i forutsetningen om fortsatt drift?	Forskningsspørsmål 2 Hva gjør styret i arbeide med forutsetningen om fortsatt drift når en krise rammer?
Temaer i tilknytting til presentert teori: - Forutsetningen om fortsatt drift - Finansielle indikatorer	Temaer i tilknytting til presentert teori: - Styrets og ledelsens rolle og plikter - Sammensetningen av styret

<p>Spørsmål i spørreundersøkelsen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan blir forutsetningen for fortsatt drift vurdert i bedriften? - I hvilken grad er det gjort en sannsynlighetsvurdering av fortsatt drift? - Hva mener du er viktigst i vurderingen av fortsatt drift for bedriften? - I hvilken grad ser bedriften at kontantstrømmen i 2020 er/har blitt negativ? - I hvilken grad har bedriften benyttet kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler? - I hvilken grad ser selskapet positivt på fremtiden? - I hvilken grad er det gjort vurderinger om fremtidig gjeldsbelastning for selskapet fram til neste balansedag? - I hvilken grad er det gjort vurderinger om fremtidige tiltak for likviditet? 	<p>Spørsmål i spørreundersøkelsen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvem mener du gjør vurderingen om fortsatt drift i bedriften? - I hvilken grad er styret involvert i vurderingen? - Er det gjort vurderinger om egenkapitalen og likviditeten er forsvarlig?
--	--

Vi har valgt å dele opp dette kapitelet i følgende deler. Først vil vi i 4.1 se på hva bedriftene har svart på spørreundersøkelsen. Vi vil presentere data som vi mener er med på å besvare våre forskningsspørsmål. Vil også i dette kapitelet ta med spørsmål som ikke er interessant i seg selv, men vil i senere delkapittel vise noe annet. I 4.2 vil vi presentere data basert på bivariante analyser der vi har brukt styreleder som uavhengig variabel. Vi ønsket å se om det

har noe å si for hvilke vurderinger som gjøres med en styreleder som ikke er daglig leder og om det er noen forskjell hos bedriftene som har en ekstern styreleder mot bedrifter som har en intern styreleder. I 4.3 har vi valgt å gjøre bivariate analyser gjort med størrelse målt i omsetning. Her har vi tatt de minste bedriftene (0-5 millioner i omsetning) og satt de opp mot bedriftene som har over 5 millioner i omsetning. I 4.4 har vi sett på positiv forutsetning om fortsatt drift opp mot negativ forutsetning i bivariate analyser. I 4.5 er det en oppsummering av de mest interessante funnene.

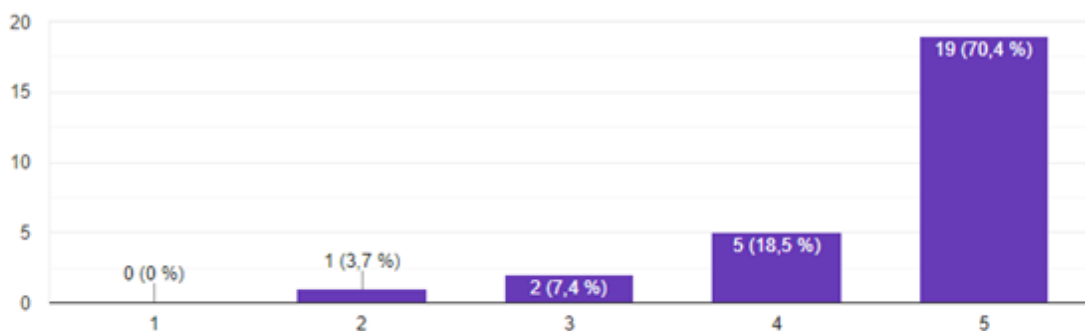
Vi vil starte med å se på vårt spørsmål om i hvilken grad bedriften er rammet av krisen. Vi velger å gjøre dette fordi det å kunne vise hva bedriftene selv ser og hvordan de er rammet gir et godt utgangspunkt før vi skal legge frem hva de har svart i undersøkelsen. Grad av rammelse er subjektiv og viser hva det enkelte selskapet sier om krisen.

Vi vil starte med å se på vårt spørsmål om i hvilken grad bedriften er rammet av krisen. Vi velger å gjøre dette fordi senere når vi kommer til selve forutsetningen, vil vi se om dette har en sammenheng.

Spørsmål 5

I hvilken grad har din bedrift blitt rammet av Korona eller tiltak som følge av pandemien?

27 svar



Figur 4 Grad av rammelse under Koronapandemien

Figuren som er hentet fra undersøkelsen viser at 70.4% av bedriftene som har svart på undersøkelsen er svært hardt rammet av krisen. 18.5% av bedriften er hardt rammet av krisen. Legger vi disse sammen så har vi at 89% av bedriftene i disse to næringen er hardt eller svært hardt rammet av krisen. 7,4% er nøytrale og 3,7% er lite rammet av krisen. Vi har et

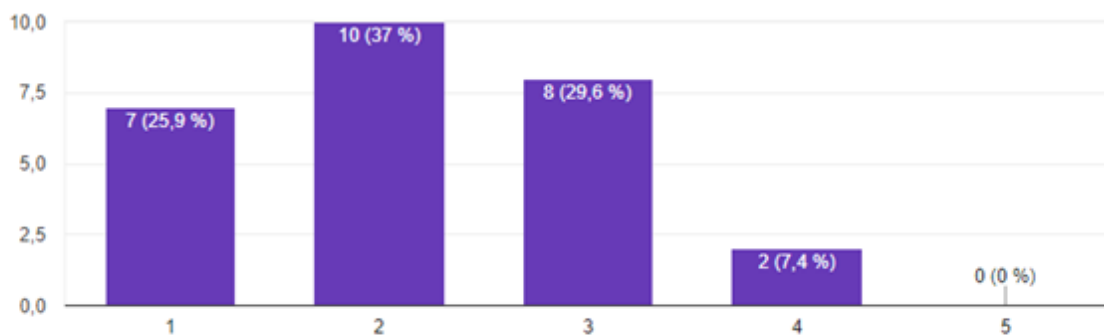
gjennomsnitt på 4.5, en median på 5 og et standardavvik på 0,78 på dette spørsmålet. Dette forteller oss at av de bedriftene vi har fått svar på, så er ekstremt mange rammet hardt. Det kan være flere forklaringer på rammelse av krisen og forutsetningen for fortsatt drift. Dette er noe vi vil komme tilbake til.

Vi spurte videre om tiltakspakkene fra regjeringen. Det har vært støy rundt disse tiltakspakkene og at de skulle gjøre det lettere for bedrifter å overleve. Dette er noe man kan ta med i sin vurdering om fortsatt drift. Det vi fant her er interessant.

Spørsmål 6

I hvilken grad har din bedrift mottatt kompensasjon gjennom tiltakspakkene lagt frem av regjeringen?

27 svar



Figur 5 Kompensasjon gjennom tiltakspakkene

Som vi ser av figuren så har 25.9% av bedriftene ikke mottatt noe fra tiltakspakkene, 37% har mottatt lite, 29,6% er nøytrale i svaret sitt og 7,4% har mottatt en høy andel.

Gjennomsnittet på spørsmålet er 2,18, medianen er 2 og standardavviket er 0,9. Dette forteller oss at tiltakspakkene til regjeringen har ikke vært tilfredsstillende i forhold til forventningene til bedriftene. Vi ville vite om de hadde fått penger og tok dette med i vurderingen, men det kan tenkes at bedriftene har mottatt penger og ikke er fornøyd med hva de fikk.

Dette gir oss en beskrivelse av selskapene som har svart på undersøkelsen. Størsteparten av selskapene er hardt rammet og ikke fornøyd med hva de har fått gjennom tiltakspakkene fra regjeringen.

4.1 Forutsetning for fortsatt drift

Vi vil i dette kapittelet gi en oversikt over funnene i vår undersøkelse. Her vil vi presentere empiri for alle som svarte på undersøkelsen. For å gjøre dette på best mulig måte vil vi bruke univariate analyser og deskriptiv statistikk. Dette vil skje hovedsakelig gjennom figurer, gjennomsnitt og standardavvik. Vi har valgt å gjøre dette siden dette gir en god oversikt over hva slags og hvilke vurderinger som bedriftene gjør. Det kan være noen vurderinger som bedriftene ikke gjør og andre vurderinger som bedriftene gjør. De vurderingene som ikke gjøres ser vi på som ikke vesentlig og vil ikke bli presentert, men det kan være noen vurderinger der man ikke ser hva som skjer før man gjør en bivariat analyse, disse vil vi ta med, på denne måten kan man se senere om det ligger noe mer bak det første man ser.

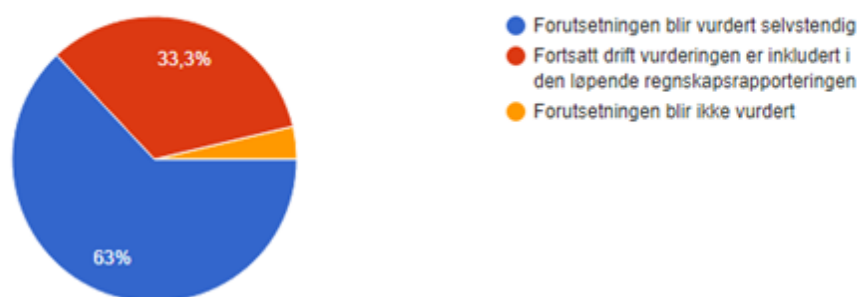
Siden vi har brukt en 5-poengs Likert skala så har vi valgt å slå sammen bedrifter som har svart 4 og 5. Det samme gjelder for bedrifter som har svart 1 og 2. På denne måten forenkler vi våre data, samtidig som at vi kan se hvem som er nøytrale på de enkelte vurderingene.

Neste del vil vi presentere del 1 av spørreundersøkelsen. Her har vi spurt bedriftene hvordan de gjør det prosessuelle rundt fortsatt drift.

Vi ville se på prosessen rundt fortsatt drift og hvordan bedriftene gjør det. I spørsmål 9 spurte vi om hvordan fortsatt drift blir vurdert i bedriften. Altså om forutsetningen er en selvstendig vurdering, en del av løpende regnskapsrapportering eller forutsetningen blir ikke vurdert. Bedriftene fordeler seg slik

Hvordan blir forutsetningen for fortsatt drift vurdert i bedriften?

27 svar



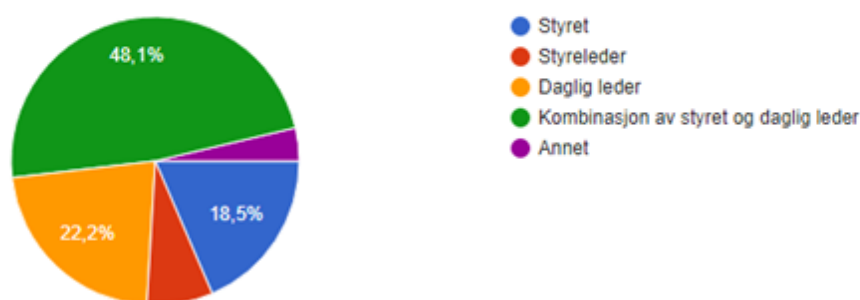
Figur 6 Hvordan forutsetningen for fortsatt drift blir vurdert

Figuren viser hvordan forutsetningen blir behandlet i bedriftene. Der hele 63% av bedriftene har svart at fortsatt drift forutsetningen blir behandlet som en selvstendig vurdering. 33 % svarer at fortsatt drift blir vurdert i den løpende regnskapsrapporteringen og 4% har svart at den ikke blir vurdert.

I Spørsmål 10 spurte vi om hvem som tar vurderingen av fortsatt drift for bedriften. Svarene fra bedriftene er veldig forskjellige. Det er ledelsens ansvar å ta forutsetning for fortsatt drift i en bedrift, men siden det ikke er spesifisert hvem som er ledelsen i denne sammenhengen, så ser vi at det er mange muligheter for å ta vurderingen.

Hvem mener du tar vurderingen i bedriften?

27 svar



Figur 7 Hvem gjør vurderingen i bedriften

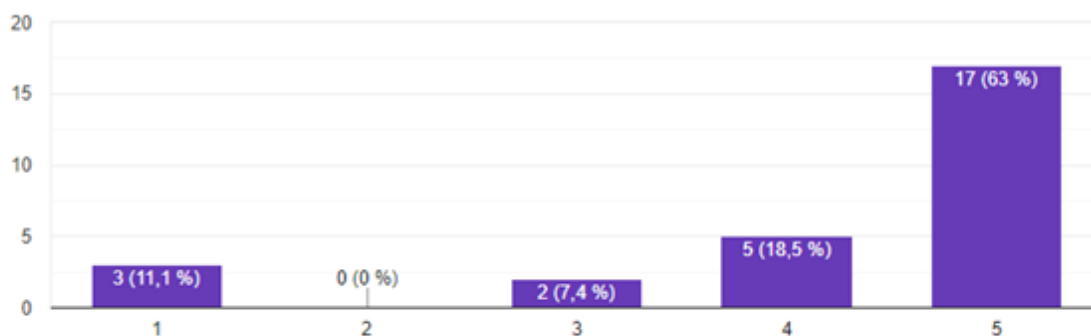
Som figuren viser er det forskjellig fra bedrift til bedrift hvem som tar vurderingen av fortsatt drift. 48% av bedriftene svarer at det er en kombinasjon av styret og daglig leder. 22% svarer at det er daglig leder alene som tar vurderingen. 18% svarer at det er styret i bedriften som tar vurderingen. 7% har svart at det er styreleder som tar denne vurderingen og 4% har svart at annet. Dette viser at det er svært forskjellig fra bedrift til bedrift hvem som tar vurderingen. Når det gjelder den ene bedriften som har svart annet, så kan det være at det er en revisor eller regnskapsfører som tar vurderingen, men dette blir bare spekulasjoner.

Neste spørsmålet vi vil ta frem er spørsmålet om i hvilken grad styret er involvert i vurderingen. Det er styrets ansvar å vurdere den økonomiske stillingen til bedriften, men det kan tenkes at noen styrer gir denne oppgaven til andre i bedriften. Som for eksempel en økonomisjef eller at de ber daglig leder gjøre det, siden de kan ha større oversikt over hva

som skjer med det økonomiske i bedriften. Så vi valgte å spørre dette spørsmålet for å se om det kunne være noe bedrifter som gjorde dette.

I hvilken grad er styret involvert i vurderingen?

27 svar



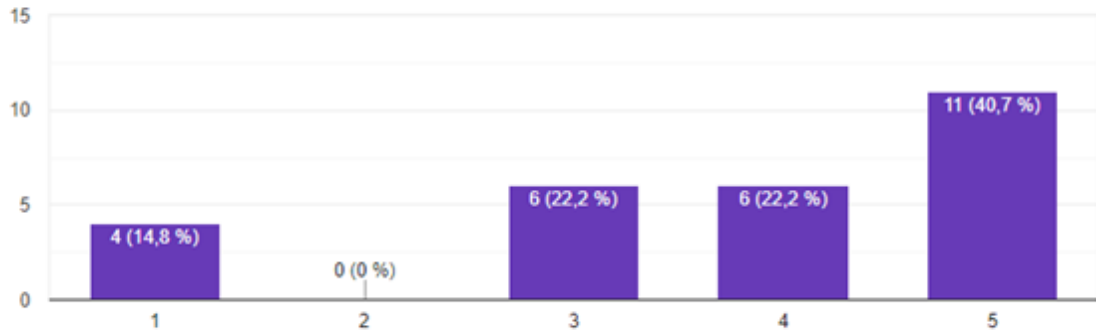
Figur 8 Involvering fra styret

Figuren viser hva bedriftene har svart når det gjelder styrets involvering i fortsatt drift. 63% av bedriftene har svært høy involvering når det gjelder styret. 18,5% har høy involvering fra styret. 7,4% har et styre som er nøytrale og er middels involvert, mens 11,1% har et styret som ikke har noen involvering i det hele tatt. Gjennomsnittet er 4,2. Medianen er 5 og standardavviket er 1,28. Så når vi slår sammen svarene har vi 81,5% av styrene i bedriftene er høyt eller svært høyt involvert i fortsatt drift forutsetningen.

I spørsmål 13 av undersøkelsen spurte vi om det var gjort en sannsynlighetsvurdering. Noe som kreves av lov gjøres hvis usikkerheten er til stede.

I hvilken grad er det gjort en sannsynlighetsvurdering av fortsatt drift?

27 svar



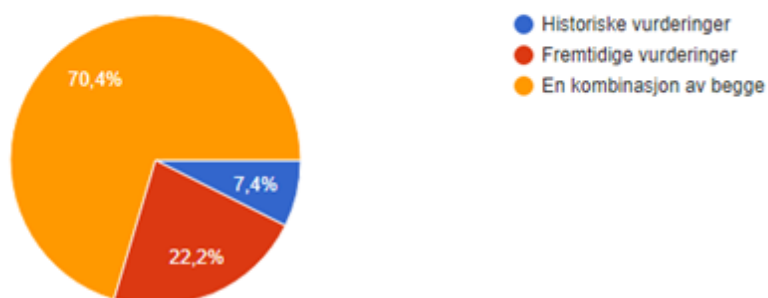
Figur 9 Sannsynlighetsvurdering av fortsatt drift

Figuren viser hva bedriften har svart når det kommer til sannsynlighetsvurderingen. 14,8% har svart at de ikke har gjort noen sannsynlighetsvurdering. Dette kan komme av at positiv fortsatt drift for små foretak ikke krever at det gjøres noen sannsynlighetsvurdering, men 62,9% har en høy eller svært høy grad av sannsynlighetsvurderingen. Dette kommer nok av at det er usikre tider og bedriftene vil gjøre det som trengs for å overleve. 22,2% er i midten. Har gjort en sannsynlighetsvurdering, men ikke i like stor grad som de andre spurte bedriftene. Spørsmålet har et gjennomsnitt på 3,74 har et standardavvik på 1,37, mens medianen er 4.

Vi var videre interessert i å finne ut hvilke vurderinger sett fra et tidsperspektiv bedriftene tar. Vi spurte om de brukte historiske vurderinger (tall fra bak i tid), fremtidige vurderinger eller en kombinasjon av disse. Dette var et interessant spørsmål. Siden vi har brukt artikkelen til Lars Pettersen og ISA 570 som inspirasjon, og disse to bruker historiske tall som grunnlag for fortsatt drift, så kommer det frem av undersøkelsen at det er ikke det de fleste bedrifter bruker. Faktisk så bruker de fleste bedriftene en kombinasjon av historiske og framtidige vurderinger når de skal ta forutsetning for fortsatt drift. Det er få bedrifter som bare bruker historiske vurderinger. Og dette gir mening. Bedriften skal se på fortsatt drift på balanse dagen, men det kan være situasjoner der det ikke holder å se på om det er forutsetning for fortsatt drift på selve balanse dagen, men også om det er noe i fremtiden som kan være med på å påvirke forutsetningen.

Hva mener du er viktigst i vurderingen av fortsatt drift for bedriften?

27 svar



Figur 10 Hvilke vurderinger vektlegges

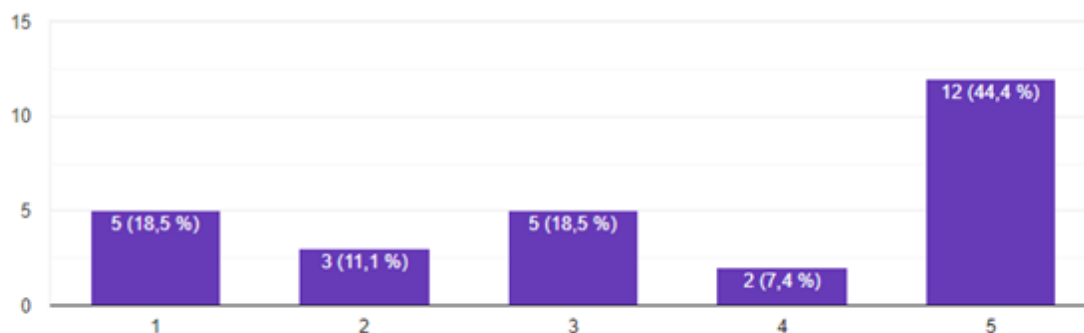
Som vi ser av figuren er det overvekt av en kombinasjon av historiske og fremtidige vurderinger. 7,4% av bedriftene svarte at de kun bruker historiske data for vurderingen. 22,2% av bedriftene svarte at de brukte kun fremtidige vurderinger for å gjøre forutsetningen for fortsatt drift, mens overvekten av bedriftene, hele 70,4% svarte at de brukte en kombinasjon av disse. Dette viser at de fleste bedrifter bruker en kombinasjon eller kun fremtidige vurderinger når det kommer til fortsatt drift.

Nå har vi sett litt på hvordan de forskjellige bedriftene gjør vurderingen, men hva vektlegger de i vurderingen. Fra ISA 570 er det flere vurderinger som kan vise at det er fare på ferde og gi en pekepinn på hva bedrifter bør vurdere. Vi vil nå ta for oss de vurderingene som vektlegges mest og hva bedriftene gjør. Vi starter med del 2 av spørreundersøkelsen som er finansielle vurderinger.

Vi spurte bedriftene om kontantstrømmen for 2020. De ble spurt om hvilken grad denne var blitt negativ. Som forventet er det mange av bedriftene som har fått en negativ kontantstrøm i 2020. En negativ kontantstrøm vil være svært negativt for bedrifter totalt sett og man er da nødt på å leve på lånte penger, eller tære på egenkapitalen.

I hvilken grad ser bedriften at kontantstrømmen i 2020 er/har blitt negativ?

27 svar



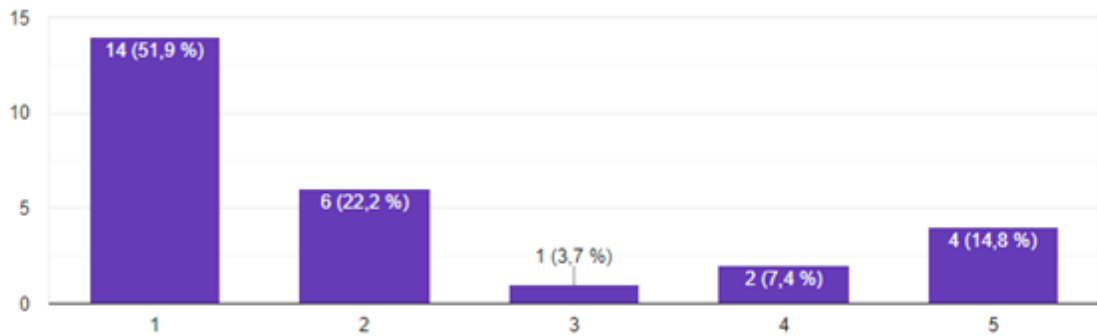
Figur 11 Negativ kontantstrøm

Figuren viser hva bedriftene har svart på spørsmålet om kontantstrømmen. Det er litt større spredning i resultatet. Standardavviket er på 1,57 noe som figuren viser. Vi ser også at 51,8% (legger sammen svar på 4 og 5) av bedriftene har opplevd at kontantstrømmen har blitt negativ. 18,5% er nøytrale og har muligens en kontantstrøm som er blitt negativ, men klarer seg. 29,6% av bedriftene har ikke opplevd at kontantstrømmen er blitt nevneverdig negativ. Vi får et gjennomsnitt på 3,48 og en median på 4. Dette tyder på at stengte grenser og stengte bedrifter i utelivet har rammet de spurte bedriftene hardt.

Videre spurte vi om bruk av kortsiktig gjeld til å betale langsiktige eiendeler. Altså at man bruker gjeld som forfaller innen et år for å betale for eiendeler som skal vare lengere enn et år. Selve funnene her er ikke spesielt oppsiktsvekkende i seg selv, men vi vil se senere at det er mer til historien enn hva vi ser ved første øyekast. Dette er et av spørsmålene som vi vil se på senere når vi kommer til de bivariate analysene.

I hvilken grad har bedriften benyttet kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler?

27 svar



Figur 12 Bruk av kortsiktig gjeld for å betale langsiktige eiendeler

Figuren viser hvordan bedriftene har svart på dette spørsmålet. De fleste av bedriftene har ikke brukt kortsiktig gjeld for å betale langsiktige eiendeler. Hele 74,1% sier de ikke har gjort det, mens 22,2% av bedriftene har gjort dette og 3,7% er nøytrale. I seg selv er ikke dette spesielt, men vi vil komme tilbake til dette spørsmålet senere når vi gjør bivariate analyser. Spørsmålet har et gjennomsnitt på 2,1, median på 1 og et standardavvik på 1,47.

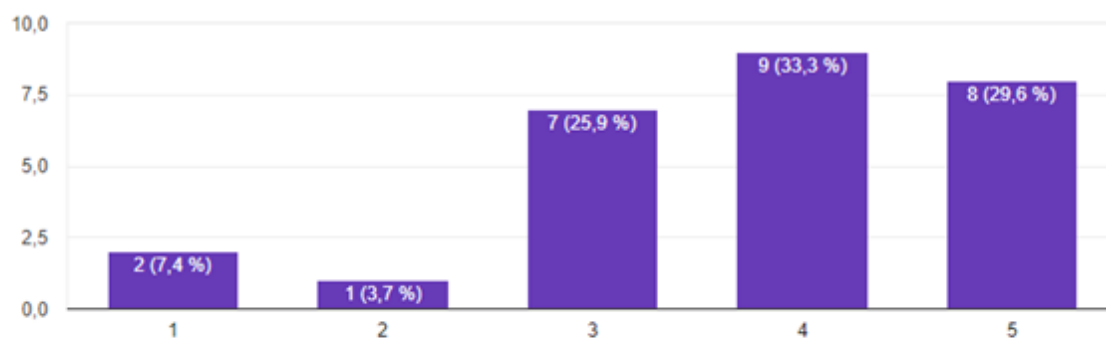
4.2 Fremtidige Vurderinger

I denne delen ble bedriftene spurt om fremtidige vurderinger for fortsatt drift. Det å kunne gjøre vurderinger om fremtiden er viktig for bedrifter. Det som skjer i morgen kan påvirke hva bedriftene gjør i dag.

Spørsmål 29 ble bedriftene spurt om i hvilken grad de ser positivt på fremtiden.

I hvilken grad ser selskapet positivt på fremtiden

27 svar



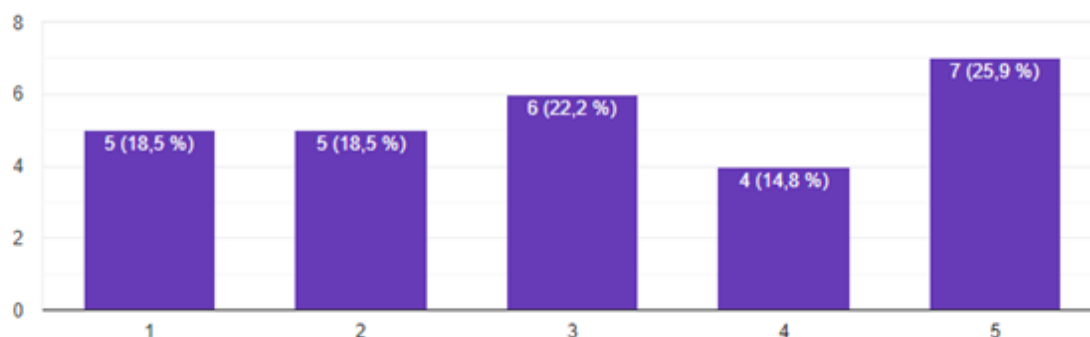
Figur 13 Grad av positivitet om fremtiden

Figuren viser at de fleste bedriftene ser positivt på fremtiden som kommer. Hele 62,9% av bedriftene ser høyt eller svært høyt positivt på fremtiden. 25,9% er nøytrale på fremtiden og 11,1% ser negativt på fremtiden. Gjennomsnittet er på 3,74 med et standardavvik på 1,14. Medianen er på 4.

Bedriftene ble spurt om fremtidig gjeldsbelastning. Dette kan ha påvirkning på fremtidige investeringer som selskapet skal gjøre. Det å kunne se på om gjelden blir for stor i forhold til hva man regner med inntjeningen kommer til å være i 2021.

I hvilken grad er det gjort vurderinger om fremtidig gjeldsbelastning for selskapet fram til neste balansedag (31.12.21)?

27 svar

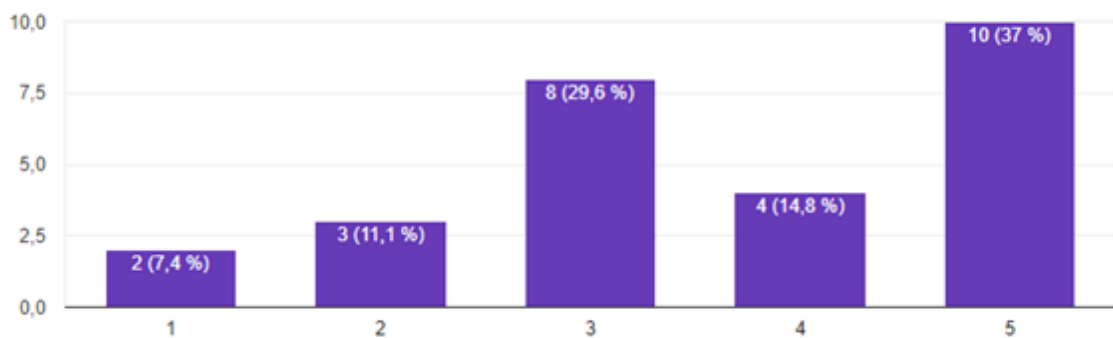


Figur 14 Gjeldsbelastning frem til neste balansedag

Det er en god del bedrifter som har tatt en vurdering om fremtidig gjeldsbelastning fram til neste balansedag. 40,7% av bedriftene har svart med svært høy eller høy grad av vurdering. Det som er overraskende er at hele 37% av bedriftene har gjort ingen eller en lav vurdering om fremtidig gjeldsbelastning. 22,2 prosent av bedriftene har gjort en vurdering som er middels. Gjennomsnittet for svarene er på 3,1 med et standardavvik på 1,44. Medianen er 3.

I hvilken grad er det gjort vurderinger om fremtidige tiltak for likviditet?

27 svar

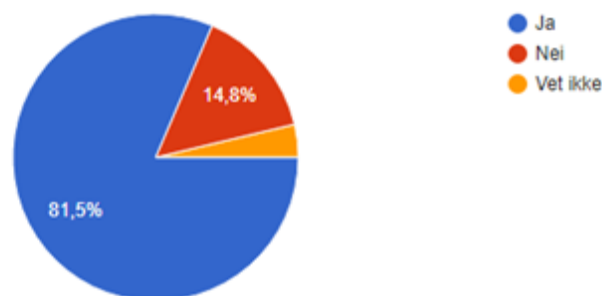


Figur 15 Vurderinger om fremtidige tiltak for likviditet

Fortsatt drift henger sammen med forsvarlig egenkapital og likviditet og styret har plikt etter aksjeloven å holde øye med egenkapitalen og likviditeten. Så dette er en vurdering som er høyst relevant i når man står i en krise. Så vi spurte om det var gjort en vurdering om egenkapitalen og likviditeten var forsvarlig.

Er det gjort en vurdering om egenkapitalen og likviditeten er forsvarlig?

27 svar



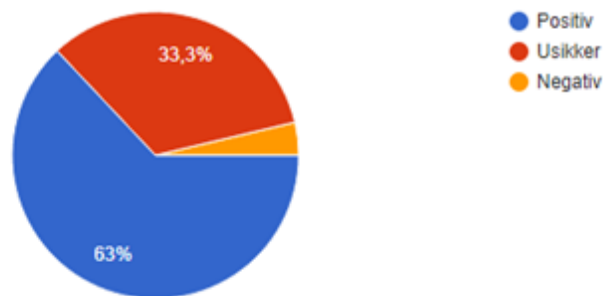
Figur 16 Vurderinger om egenkapitalen og likviditeten er forsvarlig

Denne figuren viser hvordan bedriftene har svart på undersøkelsen. Der hele 81,5% har svart at de har gjort en vurdering om at egenkapitalen og likviditeten er forsvarlig. 14,8% svarer at de ikke har gjort det. Kan tenkes at disse bedriftene ikke er like hardt rammet som de andre bedriftene eller har en god egenkapital spart opp. Så er det 3,7% av bedriftene som ikke vet om dette er gjort. Så hoveddelen av bedriftene har gjort en slik vurdering.

Noe som er interessant er at 63% av bedriftene hadde en positiv innstilling til fortsatt drift for 2020. 33% har kommet fram til en usikker innstilling til fortsatt drift og 4% har kommet fram til en negativ innstilling til fortsatt drift. Sett opp mot spørsmålet om i hvilken grad bedriften er rammet av situasjonen og spørsmålet om kontantstrømmen, er dette litt oppsiktsvekkende. Det kan tenkes at det er fremtidige vurderinger som er gjort og derfor har det blitt vurdert til positivt, men dette var ikke det vi hadde forventet oss. Vi hadde forventet at en god del flere bedrifter hadde kommet fram til usikker drift. Med tanke på hvor mange som svarte at de var blitt hardt rammet av krisen og hvor mange som svarte at de hadde fått negativ kontantstrøm i 2020, så var dette overraskende.

Hvordan ligger dere an i vurderingen om fortsatt drift i årsregnskapet for 2020? (ligger an til positiv innstilling til fortsatt drift / ligger an til usikker innstilling til fortsatt drift / ligger an til negativ innstilling til fortsatt drift)

27 svar



Figur 17 Vurderingen om fortsatt drift i årsregnskapet for 2020

Figuren viser innstilling til fortsatt drift for 2020.

4.3 Fortsatt drift styreleder

I forrige delkapittel så vi at vurderingen om å bruke kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler ikke var nevneverdig stor. Dette endrer seg når man gjør en bivariat analyse der man ser på om det er forskjell mellom intern og ekstern styreleder. Der intern styreleder er at daglig leder og styreleder er samme person og ekstern styreleder er at daglig leder og styreleder ikke er samme person.

En av vurderingene man kan gjøre for fortsatt drift er å se om man har brukt kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler. Der kortsiktig gjeld er gjeld som forfaller innen et år og langsiktige eiendeler er eiendeler som skal vare lengere enn et år. Når vi bruker styreleder som avhengig variabel finner vi noe interessant.

Kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler	Antall	Gjennomsnitt	Standardavvik
Intern styreleder	15	2,7	1,69
Ekstern styreleder	12	1,3	0,47
Sum	27		

Figur 18 Intern/ekstern styreleder, kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler

Som figuren viser er det en stor forskjell på intern og ekstern styreleder. 44% av bedriftene har en styreleder som er forskjellig fra daglig leder og 56% av selskapene har en styreleder som er samme person som daglig leder. Der intern styreleder har et gjennomsnitt på 2,7, har bedrifter som har ekstern styreleder et gjennomsnitt på 1,3. Standardavviket viser også har det er større spredning blant de interne styrelederne (1,69) mot eksterne styreledere (0,47). Dette kan komme av at de selskapene som har forskjellig daglig leder og styreleder er større og mer profesjonelle enn de som har intern styreleder.

Vi ser også fra våre resultater at det å håndtere sin gjeld også går igjen når det kommer til intern mot ekstern styreleder.

Håndtering av gjeld	Antall	Gjennomsnitt	Standardavvik
Intern styreleder	15	3,1	0,93
Ekstern styreleder	12	4,3	0,72
Sum	27		

Figur 19 Intern/ekstern styreleder, Håndtering av gjeld

Figuren viser at det er en stor forskjell på bedrifters håndtering av gjeld når det kommer til ekstern og intern styreleder. Bedrifter med ekstern styreleder har et høyere gjennomsnitt på sine svar med 4,3 og mindre spredning med et standardavvik på 0,72. Bedrifter med intern styreleder har et gjennomsnitt på 3,1 og et standardavvik på 0,93. Noe som kan tyde på som vi har vært inne på at større bedrifter har ekstern styreleder og er mer profesjonelle. Dette skal vi komme tilbake til når vi ser på de andre avhengige variablene for å se om det stemmer.

Et annet spørsmål som stikker seg ut når vi har styreleder som avhengig variabel er spørsmålet knyttet til sannsynlighetsvurdering.

Sannsynlighetsvurdering	Antall	Gjennomsnitt	Standardavvik
Intern styreleder	15	3,3	1,61
Ekstern styreleder	12	4,3	0,62
Sum	27		

Figur 20 Intern/ekstern styreleder, Sannsynlighetsvurdering

Figuren viser at de bedriftene som har intern styreleder gjør i mindre grad en sannsynlighetsvurdering enn de bedriftene som har en ekstern styreleder. Der gjennomsnittet for intern styreleder er 3,3 med et standardavvik på 1,61, har de bedriftene med ekstern styreleder et gjennomsnitt på 4,3 med et standardavvik på 0,62. Dette vil vi også se på når vi kommer til størrelsen målt i omsetning på bedriftene.

4.4 Positiv mot Usikker fortsatt drift

I denne delen skal vi presentere funn fra spørreundersøkelsen når man har positiv og usikker drift som avhengig variabel. Vi har plukket ut de spørsmålene som skiller seg ut og er ulike. Vi har valgt å slå sammen usikker og negativ forutsetning for fortsatt drift, dette fordi vi mener det gir et bedre bilde enn ved å la de som hadde negativ forutsetning om fortsatt drift ikke være med. Vi har totalt 17 bedrifter med positiv forutsetning og 10 bedrifter med usikker eller negativ forutsetning.

Det første vi vil ta fram er i hvordan grad de forskjellige bedriftene ser på om det var en reell sjanse for konkurs i 2020.

Sjansse for konkurs	Antall	Gjennomsnitt	Standardavvik
Positiv fortsatt drift	17	2,7	1,13
Usikker/Negativ fortsatt drift	10	3,7	1,27
Sum	27		

Figur 21 Positiv mot usikker, Sjansse for konkurs

Figuren viser at når man tar og bruker positiv eller usikker/negativ fortsatt drift som avhengig variabel så ser vi at det er en forskjell i sjansse for konkurs. De bedriftene med positiv forutsetning for fortsatt drift har et gjennomsnitt på 2,7 og et standardavvik på 1,13, mens de bedriftene som har en usikker/negativ forutsetning for fortsatt drift, har et gjennomsnitt på 3,7 og et standardavvik på 1,27. Bedrifter som har usikker/negativ drift har altså sett at det var en høyere grad av sjansse for konkurs enn de bedriftene som har positiv forutsetning.

Det andre vi ser er noe som vi også så når vi hadde eksternt og intern styreleder som avhengig variabel. Dette er bruk av kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler. Og nå kommer det virkelig fram.

Kortsiktig gjeld	Antall	Gjennomsnitt	Standardavvik
Positiv fortsatt drift	17	1,5	0,85
Usikker/Negativ fortsatt drift	10	3,1	1,76
Sum	27		

Figur 22 Positiv mot usikker, Kortsiktig gjeld

Som figuren viser så ser vi at det er en stor forskjell i dette spørsmålet. De bedriftene som har positiv forutsetning har svart en god del lavere enn de bedriftene med usikker/negativ forutsetning. De bedriftene med positiv forutsetning har et gjennomsnitt på sine svar på 1,5 med et standardavvik på 0,85. Derimot har de bedriftene med usikker/negativ forutsetning et gjennomsnitt på 3,1 med et standardavvik på 1,76. Bedriftene med usikker/negativ forutsetning har en større spredning i sine svar enn de bedriftene med positiv forutsetning.

Det tredje som kommer fram er vurderingen om behovet for ny egenkapital.

Ny egenkapital	Antall	Gjennomsnitt	Standardavvik
Positiv fortsatt drift	17	2,8	1,21
Usikker/Negativ fortsatt drift	10	4,0	1,0
Sum	27		

Figur 23 Positiv mot usikker, Ny egenkapital

Figuren viser svarene på spørsmålet fordelt på bedriftene som har en positiv forutsetning om fortsatt drift og de bedriftene som har usikker/negativ. Det viser seg at de bedriftene som har en positiv fortsatt drift har i mindre grad vurdert å hente ny egenkapital. Det kan være fordi de har enda reserver å gå på eller at de ikke er like hardt rammet. Gjennomsnittet er på 2,8 med et standardavvik på 1,21. De bedriftene med en usikker/negativ fortsatt drift har i høyere grad gjort denne vurderingen. De har et gjennomsnitt på 4 og et standardavvik på 1. Det er litt mindre spredning i de bedriftene som har usikker/negativ fortsatt drift enn de bedriftene som har positiv fortsatt drift.

Det fjerde vi ser i undersøkelsen er noe som har gått igjen i dette resultat kapittelet. Det er nemlig håndtering av gjeld. Til nå har vi sett at bedrifter som har ekstern styreleder klarer å håndtere sin gjeld bedre. Dette gjør også de bedriftene som har en omsetning som er større enn 5 millioner. Håndtering av gjeld kommer også fram når vi ser på positiv forutsetning og usikker/negativ forutsetning.

Håndtering av gjeld	Antall	Gjennomsnitt	Standardavvik
Positiv fortsatt drift	17	4,0	0,77
Usikker/Negativ fortsatt drift	10	2,9	1,04
Sum	27		

Figur 24 Positiv mot usikker, Håndtering av gjeld

Som figuren viser så har de bedriftene som har en positiv forutsetning av fortsatt drift, et høyere gjennomsnitt og et lavere standardavvik enn de bedriftene som er usikker/negativ på fortsatt drift. Bedriftene som har en positiv forutsetning, klarer i høyere grad å håndtere sin gjeld. Med et gjennomsnitt på 4 og et standardavvik på 0,77, så ser det ut som at de fleste klarer å håndtere sin gjeld på en god måte. De bedriftene som har en usikker/negativ forutsetning, har et gjennomsnitt på 2,9, noe som er en god del lavere enn de med positiv

innstilling, mens standardavviket er på 1,04. De har mer spredning i sine svar enn de med positiv forutsetning.

4.6 Oppsummering av undersøkelsen

Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at 89% av bedriftene er hardt rammet av krisen som pågår. Dette er forståelig og helt ventet på grunn av situasjonen bedriftene står opp i. Det er veldig interessant at 51.8% av bedriftene har opplevd en negativ kontantstrøm i 2020, men samtidig har 63% av bedriftene en positiv forutsetning til fortsatt drift.

Når det gjelder hvilke vurderinger som bedriftene gjør, så er det mange likheter mellom bedriftene. Vi har i dette kapitlet plukket ut det som var mest interessant og som stod ut fra spørreundersøkelsen. Det kommer frem at bedriftene enten ikke har fått nok i kompensasjon, eller er misfornøyd med kompensasjonen de har fått. De fleste bedriftene gjør en selvstendig vurdering av fortsatt drift forutsetningen (63%), mens resterende bedrifter velger å ha forutsetningen som en del av løpende regnskapsrapportering. Det er interessant å se. Når det gjelder hvem som tar forutsetningen er det forskjeller på bedriftene. De fleste har et styre og en daglig leder som tar å gjør forutsetningen sammen (48%), mens de resterende bedriftene deler seg ganske likt mellom daglig leder, styret og styreleder. Litt spesielt er det at noen bedrifter velger å la daglig leder ta forutsetningen, dette siden til syvende og sist er styret, som øverste ledende organ, har ansvaret for forutsetningen, men bedriftene gir også uttrykk for at styret er involvert i forutsetningen, bare 3 bedrifter har svart at styret ikke er involvert i forutsetningen.

Når det kommer til hvilke vurderinger bedriftene gjør, så er det interessant å se at de fleste bedriftene gjør vurderinger som er både historiske og fremtidige (70%). De fleste bedriftene har fått en negativ kontantstrøm i 2020, det er noen unntak, men størsteparten av bedriftene tjener ikke penger. Når det kommer til fremtiden så ser bedriftene positivt på den. Det er noen få bedrifter som ikke ser så positivt på den. Dette kan være med å bidra til at bedrifter holder ut. Bedriftene fordeler seg fint på skalaen når de blir spurt om fremtidig gjeldsbelastning. Nesten halvparten av bedriftene har gjort en form for vurdering om fremtidig gjeldsbelastning.

Når vi ser på hva bedrifter med ekstern styreleder gjør opp mot hva bedrifter med intern styreleder gjør så viser undersøkelsen interessante ting. Det kan være flere årsaker til dette, men det å kunne ha forskjellig styre leder og daglig leder har nok en større kontrollerende effekt enn der styreleder og daglig leder er samme person. Det kan også være at en ekstern styreleder har flere styreverv og er mer profesjonell.

De bedriftene med en ekstern styreleder har i større grad unngått å bruke kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler, de håndterer gjeld bedre enn de bedriftene der daglig leder og styreleder er samme person. Bedriftene med ekstern styreleder har også i større grad gjort en sannsynlighetsvurdering enn de bedriftene som ikke har ekstern styreleder.

Noe av det samme ser vi også hos de bedriftene som har en positiv forutsetning enn hos de som har en usikker/negativ forutsetning. Det første som kommer til syne er at de bedriftene som har en positiv forutsetning også har sett en mindre sjanse for konkurs. Det andre som kommer fram fra undersøkelsen er at de også har i mindre grad har brukt kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler enn de som har usikker/negativ forutsetning. Det tredje som kommer fram fra undersøkelsen er at de bedriftene med positiv forutsetning har mindre behov for å hente ny egenkapital enn de med usikker/negativ forutsetning. Det fjerde undersøkelsen viser er at de bedriftene som har positiv forutsetning også klarer å håndtere gjelden sin bedre enn de med usikker/negativ forutsetning.

5 Drøftelse

Vi vil i dette kapittelet diskutere de empiriske funnene fra vår undersøkelse som ble presentert i kapittel 3 opp mot det teoretiske rammeverket som ble gjennomgått i kapittel 2.

Det er flere vurderinger som en bedrift kan gjøre når det kommer til fortsatt drift. Disse kan være finansielle, driftsrelaterte, andre forhold og man kan se på fremtiden og prøve objektivt å vurdere hvordan fremtiden ser ut for bedriften. Det å se på fremtiden henger sammen med sannsynlighetsvurderingen man skal gjøre for å se om det er sannsynlighetsovervekt for at selskapet skal bestå. Den mest brukte sannsynlighetsvurderingen er å gjøre den fram til neste balansedag. Vår undersøkelse viser at de fleste bedrifter gjør både vurderinger om fortsatt drift forutsetningen og sannsynlighetsvurderingen, men disse vurderingene gjøres i varierende grad fra bedrift til bedrift.

Det er fire krav til informasjonen i et årsregnskap. Informasjonen skal være relevant, pålitelig, forståelig og vesentlig (Langli, 2016). Dette er fordi interessenter skal kunne bruke årsregnskapet til å ta beslutninger. Når en bedrift skal legge fram et årsregnskap er selve formålet å kunne gi informasjon som er relevant og som er nyttig om bedriften. Denne informasjonen skal vise den finansielle stillingen og den samlede økonomiske stillingen til bedriften. (Skatteetaten, 2020). Hvis informasjonen som presenteres i årsregnskapet ikke er relevant og heller ikke er nyttig, så kan det ikke fattes beslutninger fra årsregnskapet. Når det kommer til fortsatt drift forutsetningen så er kravene til relevans og pålitelighet de to viktigste. For å kunne ta forutsetningen om fortsatt drift så må informasjonen som ledelsen bruker være relevant og pålitelig for interessenter. Hvis forutsetningen tas på informasjon som verken er relevant eller pålitelig, vil forutsetningen bli feil og hele årsregnskapet vil være ubrukelig.

5.1 Forskningsspørsmål 1

Rskl §4-5 sier at regnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift. Dette betyr da at hele regnskapet står på skuldrene til forutsetningen. Det står ikke beskrevet i lov hvordan dette skal gjøres, heller ikke hvilke vurderinger som er nødvendig å gjøre. Dette står nærme beskrevet i NRS 8 og NRS 16 og kan brukes som en rettleiding på hva som kan gjøres. Det kommer også fram i ISA 570 hva man skal se etter når man ser på forutsetningen i et årsregnskap. Så når en bedrift skal ta forutsetning for fortsatt drift er det mange måter den kan gjøre det på. Det denne studien har forsøkt å finne ut av er hva som vektlegges av bedriftene. Forutsetningen for fortsatt drift er hva hele årsregnskapet er bygget på og er på den måten det mest sentrale prinsippet i årsregnskapet. Det vil si at hvis det ikke er noen forutsetning for fortsatt drift, så er det heller ikke noe årsregnskap. Da vil man måtte utarbeide et avviklingsregnskap. Så for å svare på problemstillingen om hvordan bedrifter tar forutsetning for fortsatt drift sett i lys av pandemien har vi utarbeidet følgende forskningsspørsmål:

«Hvilke vurderinger vektlegges i fortsatt drift forutsetningen?»

Fra undersøkelsen kommer det fram at de fleste bedriftene tar forutsetning for fortsatt drift som en selvstendig vurdering. Hele 63% sier de tar forutsetningen på denne måten. De resterende 33% tar forutsetningen som en del av sin løpende regnskapsrapportering. Det er som sagt ikke noen lov eller regel som sier at forutsetningen skal tas på en bestemt måte, så det er interessant å se hvordan de forskjellige bedriftene gjør det. Det kan tenkes at de som tar vurderingen selvstendig har mindre jobb enn de som tar den løpende, men samtidig står samfunnet i en krise som gjør at styret og ledelsen må være mer på. Dette fører til mer jobb gjennom hyppigere styremøter og flere saker som må vurderes. Dette kan være grunnen til at bedrifter har forutsetningen som en del av sin løpende regnskapsrapportering.

Det som også er interessant å se på er hvem som tar vurderingen i bedriften. Gjennom asl. §6-2 kommer det fram at det øverste ansvaret for selskapets forvaltning er det styret som har. Styret skal sørge for at virksomheten er organisert på en forsvarlig måte. Asl. §6-13 sier at tilsynsansvaret tilfaller styret. Dette gjelder for den daglige ledelsen og selskapets virksomhet for øvrig. Det kommer også fram av asl. 6-14 at den som har ansvaret for at regnskapet følger forskrifter og lov på en betryggende måte er daglig leder, men styret har et tilsynsansvar og skal etter asl. §6-15 underrettes av daglig leder om selskapets resultatutvikling, stilling og

virksomhet. Dette skal skje minst hver fjerde måned. Som det kommer fram av lov er det styret som har øverste ansvar for selskapet. Dette er interessant å se opp mot hvem som tar vurderingen. I studiens undersøkelse kommer det fram at 22% av selskapene som svarte, er det daglig leder som tar forutsetningen for fortsatt drift. Det er litt spesielt at et styre er villig til å la daglig leder ta denne forutsetningen. Dette kan ha flere årsaker. Er det fordi styret ikke kjenner til aksjeloven og ikke er klar over at de har det øverste ansvaret i selskapet? Eller det fordi de ikke har god nok kjennskap til selskapet? Det er uansett grunn en ganske grov feil som gjøres. Etter asl. §17-1 kan dette føre til at styret får et erstatningsansvar hvis informasjonsplikter brytes jf. rskl 3-3a. Det kan være at styret ikke er klar over disse lovene, men da burde kanskje ikke styret være styret i denne sammenhengen. Det som er betryggende å se er at resterende bedrifter svarer i en eller annen form at styret er involvert i forutsetningen. Dette er i tråd med lovens bestemmelser.

Samtidig kommer det fram av spørsmålet om i hvilken grad styret er involvert i vurderingen fram at 81,5% av bedriftene har et styre som er høyt eller svært høyt involvert i forutsetning. Der svarer bare 11,1% at styret ikke er involvert i forutsetning. Dette samsvarer ikke med det forrige funnet studien hadde. Hva som har skjedd her er litt uklart, men det kan tenkes at det er daglig leder som tar forutsetningen og involverer styret i sin prosess gjennom forutsetningen.

Når en tar forutsetning for fortsatt drift, skal det også gjøres en sannsynlighetsvurdering. Denne sannsynlighetsvurderingen knytter seg til rskl. §4-5 som sier at: *«Årsregnskapet skal utarbeides under forutsetning om fortsatt drift så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.»*. Det er vanlig å gjøre denne sannsynlighetsvurderingen fram til og med neste balansedag. I vår undersøkelse spurte vi selskapene om de hadde gjort denne sannsynlighetsvurderingen. Undersøkelsen viser at 62.9% av selskapene som har svart på undersøkelsen har i høy eller svært høy grad gjort denne vurderingen, mens 14,8% sier de i ingen grad har gjort en sannsynlighetsvurdering.

I ISA 570 står det beskrevet hvilke oppgaver og plikter en eventuell revisor har for regnskapet. Dette gjelder for fortsatt drift og konsekvensene for revisjonsberetning. Da ISA 570 i all hovedsak gjelder for revisorer som skal revidere årsregnskaper, mener vi at denne standarden kan gi en pekepinn til selskaper hva de kan se på når det gjelder forutsetningen for fortsatt drift. Dette gjelder både for selskaper som er revisjonspliktig og selskaper som ikke er revisjonspliktig, siden begge skal legge ned forutsetning om fortsatt drift for utarbeidelse av

årsregnskapet. ISA 570 lister opp flere vurderinger som kan gjøres i forhold til forutsetningen om fortsatt drift. Deriblant om selskapet har en kontantstrøm som er negativ. Det å ha en negativ kontantstrøm over lengere tid kan føre til at selskapet må overleve på kreditors regning, eller i verste fall at det blir insolvent og går konkurs. Undersøkelsen viser at 51,8% av selskapene som har svart har i høy eller svært høy grad opplevd at kontantstrømmen er blitt negativ. Dette er forståelig siden de selskapene som har svart har vært svært utsatt for krisen som står over samfunnet for øyeblikket. Turistene uteblir for reiselivsbransjen og for utelivsbransjen så har ikke kundene fått komme siden det har vært stengt. Dette medfører at inntektene til selskapene uteblir. Dette er noe som må ses i sammenheng med forutsetningen for fortsatt drift. Spørsmålet her blir jo hvor lenge kan en bedrift gå med negativ kontantstrøm uten at det går utover fortsatt drift forutsetningen? Det kan være vanskelig å svare på og det er stor usikkerhet knyttet til det å ta vurderingen om fortsatt drift.

En annen ting som fremkommer av ISA 570 og hos Lars I. Pettersens artikkel om fortsatt drift forutsetningen, er å se om selskapet har benyttet seg av kortsiktig gjeld for å finansiere sine langsiktige eiendeler. Dette blir da noenlunde det samme som å bruke et kredittkort for å betale huslånet sitt. Det kommer frem av undersøkelsen at 22,2% av bedriftene har gjort dette. Dette er et faretegn for alle interessenter av selskapet og aller mest kreditorer. Selskapet bør nok være forsiktig med å gjøre dette. Å bruke kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler i kombinasjon med negativ kontantstrøm er ikke et godt grunnlag for fortsatt drift forutsetningen, men samtidig kan det tenkes at selskapene har gjort dette for å komme seg over den verste humpen i krisen. Undersøkelsen viser at 74,1% av bedriftene ikke har gjort dette. Noe som kan tyde på at de mener det er for risikofylt å bruke denne strategien.

Det kan virke som at når en kommer i en krisetid så ser selskapene på fremtiden og hva de tror om den. Der de tradisjonelle vurderingene som skal gjøres opp mot fortsatt drift i et normalt år, så kan det se ut som at det gjøres på en annen måte når man kommer i en krisetid. Det fokuseres mer på fremtiden enn her og nå. Dette kan også være knyttet opp mot sannsynlighetsvurderingen. Det er interessant å se at selskapene i undersøkelsen ser såpass positivt på fremtiden. Med tanke på hvor hardt de er rammet og opplever en negativ kontantstrøm. I undersøkelsen viser det seg at 62,9% ser i høy eller svært høy grad positivt på fremtiden og 25,9% sier de er nøytrale. Gjennomsnittlig svar var på 3,74. Dette er høyt med tanke på hvor mye selskapene sliter i dag. Sett i sammenheng med forutsetning for fortsatt

drift så vil nok dette ha en positiv påvirkning når det kommer til forutsetningen og sannsynlighetsvurderingen.

Når en krise treffer et samfunn, må de planene man har lagt for året revideres. Det kan tenkes at mange selskaper hadde planer om å utvide, kjøpe nytt utstyr eller investere i andre ting. Som regel gjøres dette gjennom å ta opp et lån, men hva om inntektene faller bort? Da bør en vurdere om det er rett tid for å gjøre disse tingene og ikke ta opp mer gjeld. Det viser også undersøkelsen. Gjennom å gjøre en vurdering om fremtidig gjeldsbelastning så kan selskapene se om du har råd til å ta opp mer gjeld, eller kanskje de må spare inn for å kunne betale nåværende gjeld for å overleve og unngå konkurs. Undersøkelsen viser at 40,7% av selskapene har i høy eller svært høy grad gjort en vurdering om fremtidig gjeldsbelastning, mens undersøkelsen samtidig viser at 37% av selskapene ikke har gjort noen nevneverdig form for vurdering av gjeldsbelastningen i fremtiden. Det kan være at disse selskapene som ikke har gjort noen vurdering ikke har store gjeldsbelastning, eller ikke hadde planer om å gjøre noen investering. Kanskje de er komfortable med å den gjelden de har og ser at de tåler det en stund.

Det ble spurt om selskapene hadde gjort noen vurderinger for fremtidige tiltak for likviditeten. Dette kan være alle mulige forskjellige tiltak. For eksempel rette markedsføringen mot et nytt marked, permittere ansatte, legge om driften, sette søkelys på andre kundegrupper o.l. I undersøkelsen kommer det fram at 52% av selskapene som svarte har gjort slike vurderingen. Dette viser at selskapene gjør vurderinger som de tenker vil hjelpe dem ut av krisen på sikt. Det at selskapene er proaktive og går frem med å gjøre tiltak for å sikre seg for fremtiden og et liv etter krisen, viser at selskapene ikke bare sitter og venter på at dette skal gå over av seg selv.

Det kreves fra aksjelovens siden at egenkapitalen og likviditeten skal være forsvarlig. Dette må ses i sammenheng med å ikke leve på kreditors regning. Det går i kortere perioder at selskapet kan leve litt på kanten, men det skal ikke pågå over en lang periode, de lånte pengene skal betales tilbake. Det viser seg i undersøkelsen at 82% av selskapene har gjort en vurdering om egenkapitalen og likviditeten er forsvarlig. Dette ser vi i sammenheng med at den store majoriteten i reiselivs- og utelivsnæringen er hardt rammet av krisen. Når man ser dette mot hverandre så kan det virke som at bedriftene tærer på sin egenkapital. De har oppsparte midler som de kan leve av sammen med kompensasjonen de får fra staten. Selskapene overlever enn så lenge på opptjente penger i banken. Det som ikke er så positivt

er at 15% av selskapene sier at egenkapitalen og likviditeten ikke er forsvarlig. Ifølge aksjeloven §3-5 må disse selskapene da iverksette tiltak for å bedre egenkapitalen og likviditeten. Ifølge NHO (NHO Reiseliv, 2021) har det det siste året virket som alt håp har vært ute for bedrifter i reiselivet og utelivet. Da er det godt å se at realiteten ikke er like mørk som det er rapportert i media.

Siste spørsmålet som ble stilt i undersøkelsen var om hvilken innstilling selskapene hadde til fortsatt drift. Det er tre forskjellige innstillinger til fortsatt drift og disse er positiv innstilling, usikker innstilling og negativ innstilling. Her kan det være at man kommer i en skvis hvis en legger fram en positiv innstilling når det egentlig skulle vært usikker innstilling. Dette åpner en del interessante spørsmål som sikkert flere selskaper har stilt seg selv. Hvis et selskap legger fram usikker drift i sitt årsregnskap, kan dette innebære at selskapet får dårligere lånevilkår fra sine kreditorer og finansinstitusjoner? Det kan tenkes at et selskap som legger fram en positiv forutsetning om fortsatt drift vil ha en lettere vei til finansiering og leverandørkreditt. Hvis et selskap legger fram en usikker innstilling til fortsatt drift, vil dette kunne føre til dårligere lånevilkår, muligens dårligere avtaler med leverandører og generelt dårligere vilkår til å klare seg. Selskapet vil da kunne havne i en nedadgående spiral som gjør det vanskeligere å kunne fortsette driften. Så vil dette da være i tankene til de som tar forutsetning om fortsatt drift? Et annet scenario som dukker opp, er at små selskaper har opplysningsplikt etter regnskapsloven §7-46 hvis fortsatt drift er usikker. Dette vil da bety mer jobb med årsregnskapet fordi selskapet må opplyse om usikkerheten, dette vil kunne føre med seg større kostnader som kanskje selskapet ikke har. Undersøkelsen viser at selv om majoriteten av selskapene er hardt rammet av krisen, så har 63% svart at de har en positiv innstilling til fortsatt drift. Med tanke på at selskapene selv svarer at de er hardt rammet, de har en negativ kontantstrøm i 2020 og kompensasjonen ikke strekker til, så er det virkelig overraskende at majoriteten av selskapene har en positiv innstilling til fortsatt drift. Det kan virke som at det som er sagt ovenfor spiller inn og gjør at selskapene ikke ønsker å sette seg selv i en vanskeligere situasjon enn de allerede gjør. Eller så kan det være at selskapene, selv om de er hardt rammet, klarer seg med det de får i kompensasjon og egne oppsparte midler. 33% av selskapene har en usikker forutsetning om fortsatt drift og er overraskende. At ikke flere selskaper har usikker fortsatt drift i en usikker tid var ikke ventet. Med tanke på at de fleste selskapene har lagt mye vekt på fremtiden i sine vurderingen, kan det være at de selskapene med usikker drift ikke ser like positivt på fremtiden som de selskapene som har positiv forutsetning for fortsatt drift. Til slutt kommer det frem at 4% av selskapene har en

negativ forutsetning og skal dermed legge ned sin virksomhet og må å lage et avviklingsregnskap.

5.2 Forskningsspørsmål 2

Hva gjør styret i arbeide med forutsetningen om fortsatt drift når en krise rammer?

Ifølge aksjelovens §6-12 har styre det øverste ansvaret for forvaltningen av selskapet. Dette innebærer flere plikter som er knyttet til selskapets regnskap, økonomiske stilling og kontroll av disse. Styret har også et tilsynsansvar ovenfor den daglige ledelsen av selskapet, jf. asl. §-14. Dette innebærer å føre tilsyn av daglig leder som tar seg av den daglige driften i selskapet. Styre er med andre ord selskapets kontrollorgan, som fører kontroll av selskapets virksomhet.

Styreleder og daglig leder er samme person

I vår undersøkelse med 27 respondenter fra reiseliv- og utelivsbransjen avdekket vi at i 56% av selskapene var styreleder og daglig leder samme person. Det betyr altså at i over halvparten av selskapene som har respondert til denne undersøkelsen er det samme person som tar seg av den daglige driften, samt kontrollen av dette. Dette er noe utredningen om foretaksstyring og tiltak mot manipulering av finansiell informasjon (NOU 2008:16) drøftet i sitt arbeid. I utredningen ble det drøftet om det burde innføres forbud mot at daglig leder er medlem av styret. Dette som et tiltak for å unngå sammenblanding av roller og stryke styrets kontrollfunksjon over daglig leder.

I dette tilfelle er ikke daglig leder bare et medlem av styret, men lederen av styret. Dette kan ha en sammenheng med at selskapene dette gjelder er små, men uansett vil dette kreve at daglig leder/styreleder klarer å skille mellom de ulike rollene.

Slik vi ser av resultatene kommer selskapene med intern styreleder, altså der styreleder og daglig leder, dårligere ut enn selskaper med ekstern styreleder. På spørsmålet om i hvilken grad det er benyttet kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler er gjennomsnittet til selskaper med intern styreleder 2,7, mens for ekstern styreleder er det bare 1,3.

Standardavviket på dette spørsmålet viser også at det er en større spredning blant de med intern styreleder (1,69) mot ekstern styreleder (0,47). Dette betyr med andre ord at bedrifter med intern styreleder er svakere på finansiering enn selskaper med ekstern styreleder.

Detter er noe som også vises på spørsmålet om i hvilken grad bedriften klarer å håndtere gjelden sin. På dette spørsmålet kommer selskapene med ekstern styreleder best ut med et gjennomsnitt på 4,3 mot selskapene med intern styreleder på 3,1. I gjennomsnitt svarer altså selskaper med ekstern styreleder 1,2 poeng høyere på spørsmålet om i hvilken grad bedriften klarer å håndtere sin gjeld.

For denne oppgaven som tar sikte på finne ut hva som legges til grunn for forutsetningen om fortsatt drift i en krisetid, er også spørsmålet om i hvilken grad det er gjort en sannsynlighetsvurdering av fortsatt drift av interesse. På dette spørsmålet er det igjen selskapene med ekstern styreleder som kommer best ut, med et gjennomsnitt på 4,3. Selskapene med intern styreleder svarer i gjennomsnitt 1 poeng dårligere på dette spørsmålet, altså 3,3. Standardavviket til selskaper med intern styreleder er også betydelig høyere enn standardavviket til selskaper med ekstern styreleder. For selskapene med intern er dette 1,61, mens for selskapene med ekstern er det bare 0,62. Dette sier oss at det er en stor spredning blant respondentene med intern styreleder.

På alle spørsmålene som her kommer frem skårer selskaper med intern styreleder betydelig dårligere enn selskaper med ekstern styreleder. Selskaper med intern styreleder er svakere til å finansiere sine langsiktige eiendeler, svakere til å håndtere sin gjeld og gjør en svakere jobb ved forutsetningen om fortsatt drift.

Hvem gjør vurderingen om fortsatt drift?

I vår spørreundersøkelse har bedriftene fått spørsmål om hvem som foretar vurderingen om fortsatt drift. Dette er noe som i utgangspunktet både ligger under daglig leders plikter, samt styrets. Dette med bakgrunn i lovens bestemmelser om undertegnelse av årsregnskapet som binder daglig leder og styret rettslig til ansvaret for at informasjonen som er oppgitt ikke er misvisende. I vår undersøkelse fikk respondentene spørsmål om hvem de mener tar vurderingen om fortsatt drift i bedriften. Her var det en nokså stor spredning i svarene. 48% svarte at vurderingen ble tatt av en kombinasjon av styre og daglig leder, 22% svarte at det var daglig leder som tok seg av dette og 18,5% mente det var styret som gjorde vurderingen

alene. De resterende 11% fordelte seg mellom styreleder og svaralternativet annet. Dette spørsmålet ble supplert med et spørsmål om i hvilken grad styret var involvert i vurderingen. Her viste svarene at i 63% av selskapene var styret i svært stor grad involvert i vurderingen, mens 18,5% var i stor grad involvert.

Det som er betenkelig her er at i over halvpartene av selskapene som har respondert til vår spørreundersøkelse er ikke både daglig leder og styret med på å ta vurderingen om fortsatt drift. Styret og daglig leder skal sammen avlegge og underskrive dokumentene jf. Rskl. §3-5, og denne undertegnelsen binder dem rettslig til ansvaret for at informasjonen som oppgis ikke er misvisende. Dette betyr at i verste fall kan styret og daglig leder bli stilt rettslig ansvarlig og pådra seg erstatningsansvar hvis det skulle vises seg at informasjonen som er gitt er korrekt. I over halvparten av selskapene som har responder til vår undersøkelse tar enten daglig leder eller styre en stor personlig risiko ved å ikke være med på vurderingen om fortsatt drift. En kan lure på om dette er fordi de ikke vet om det personlige ansvaret de sitter med, eller om de stoler blindt på sine medsamsvorne. Uansett er dette en unødvendig risiko og en risiko som både daglig leder og styret burde være klar over.

Forsvarlig egenkapital og likviditet

På spørsmålet om i hvilken grad det er gjort en vurdering om egenkapitalen og likviditeten er forsvarlig, svarer hele 81,5% at dette er gjort. I aksjelovens §3-4 stille det krav om at egenkapitalen og likviditeten må være forsvarlig ut fra risikoen og omfanget i virksomheten. Dette virker det som mang tar alvorlig ved at hele 81,5% svarer at vurderingen om dette er gjort. Dette er et velkjent krav gjennom aksjeloven som også fører til en handleplikt for styret hvis det skulle vises seg at egenkapitalen ikke er forsvarlig. Styrets handleplikt, jf. asl. §3-5, slår inn hvis egenkapitalen er lavere enn det som er forsvarlig, eller det antas at den er mindre enn halvparten av aksjekapitalen.

5.3 Avslutningsvis forskningsspørsmål

Funnene i studien viser at det gjøres mange vurderinger i forhold til forutsetningen om fortsatt drift. Det er mange vurderinger de fleste selskapene gjør med tanke på forutsetningen. ifølge ISA 570 så skal revisor se på en rekke ting som kan ha innvirkning på forutsetningen

for fortsatt drift. De fleste av disse er historiske og ser på hva selskapet har gjort. Funnene i denne studien tyder på storparten av selskapene gjør vurderinger som knytter seg opp mot historiske vurderinger av forutsetningen for fortsatt drift, men studien trekker også i retningen av at selskapene som har svart på undersøkelsen vektlegger fremtidige vurderinger av forutsetningen. Flesteparten av spørsmålene som pekte seg ut fra undersøkelsen handler i stor grad om fremtidige vurderinger. Dette trekker i retningen av at under en krise, er det viktig for selskapene å se fremover og finne ut hvor de står når krisen går over.

Det viste seg at selskaper med ekstern styreleder, altså der styreleder og daglig leder ikke er samme person, gjør en bedre jobb med de store tingene. Som funnene viser gjøres det i større grad vurdering om egenkapital og likviditet er forsvarlig, hvordan selskapet klarer å håndtere sin gjeld og sannsynlighetsvurderingen. Det er også mindre bruk av kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler. Dette trekker i retningen av at selskaper med ekstern styreleder virker å ha bedre kontroll på håndtering av gjeld, finansiering av eiendeler, sannsynlighetsvurderingen av forutsetningen for fortsatt drift.

Samtidig viser undersøkelsen også at selskaper som har positiv forutsetning, i mindre grad har sett en reell sjanse for konkurs enn de selskapene som har en forutsetning som er usikker/negativ. Selskaper med positiv forutsetning har også en betydelig mindre grad av kortsiktig finansiering av langsiktige eiendeler, bedre håndtering av gjeld og mindre behov for ny egenkapital. Disse funnene viser at selskaper med positiv forutsetning har muligens gjort en bedre jobb på disse områdene enn selskaper med usikker/negativ forutsetning.

6 Konklusjon

Det er i denne studien undersøkt følgende problemstilling: *Hvordan praktiserer selskaper forutsetning for fortsatt drift i en krisetid?»*

Denne studien prøver å finne ut av hva det er selskaper legger vekt på ved forutsetning av fortsatt drift i en krisetid. Funn fra studien viser at 89% av de spurte selskapene opplever at de er hardt eller svært hardt rammet av krisen. Der den ene næringen er rammet av at kundegrunnet har forsvunnet, mens den andre næringen er rammet av vanskelige restriksjoner og nedtegnelsen av samfunnet. Studien viser også at de fleste av selskapene ikke er fornøyde med tiltakspakkene som er kommet fra regjeringen.

Funn fra studien viser at de fleste selskapene, gjør forutsetningen for fortsatt drift som en selvstendig vurdering, mens en mindre del av selskapene har forutsetningen med i en løpende regnskapsrapportering. Studien viser også at det er nesten halvparten av selskapene som gjør forutsetningen i en kombinasjon mellom styret og daglig leder. Samtidig viser studien at styret i selskapene er høyt involvert når det kommer til forutsetningen. Siden styret til syvende og sist har ansvaret for forutsetningen er det nok greit at styret ser på dette. Studien trekker også i retning av at selskapene gjør sannsynlighetsvurderingen de skal gjøre. Der 63% av selskapene gjør dette.

Det som også kommer frem av studien er at 15% av selskapene ikke gjør en sannsynlighetsvurdering, noe som kreves av lov. Videre viser studien at det er en kombinasjon av historiske og fremtidige vurderinger som vektlegges. Selskapene ser både på hva som har vært og hva de forventer i fremtiden når de legger til grunn fortsatt drift forutsetningen. Det er 70% av selskapene som gjør det på denne måten, mens 22% av selskapene gjør bare vurderinger basert på fremtiden. Det er bare 7% av selskapene som bruker historiske vurderinger i sin vurdering av fortsatt drift. Et annet funn i studien er at 51% av selskapene som har svart på undersøkelsen opplevde en negativ kontantstrøm i 2020 og har dermed hatt et krevende år.

Videre funn i studien trekker den i retning av at selskapene har tenkt på fremtiden når de har vurdert forutsetningen for fortsatt drift. Dette er muligens et trekk av krisetiden for disse næringene, så det å se på hva som har vært og hva som skjedde i 2020 har liten verdi. Det kan tenkes at et år som 2020 ikke er representativt for selskapene og derfor velger de å se

fremover på hva som kommer. Et annet funn i studien som er oppsiktsvekkende med tanke på at selskapene er svært hardt rammet, er at hele 63% av selskapene har en positiv innstilling til fortsatt drift. Det å komme fram til en positiv forutsetning for fortsatt drift vil muligens spare selskapene for en god del arbeid. Det er bare 33% av selskapene som har kommet fram til usikker drift og dermed har en større jobb med tanke på arbeid med noter for å opplyse om usikkerheten.

Det kommer frem av studien at selskaper som har ekstern styreleder gjør en bedre jobb med forutsetningen. De har bedre kontroll på sin håndtering av gjeld, finansieringen av eiendeler og gjør i større grad en sannsynlighetsvurdering. Dette tyder på at de selskapene som har en ekstern styreleder har bedre kontroll på disse områdene, samtidig som disse områdene er viktig for forutsetningen. Det samme viser seg når man ser på positiv mot usikker/negativ forutsetning for fortsatt drift.

Studien viser at selskaper praktiserer forutsetningen for fortsatt drift veldig forskjellig. Likevel viser de store trekkene at de fleste selskapene benytter både daglig leder og styret i sin vurdering av forutsetningen, forutsetningen blir vurdert som en selvstendig vurdering, styret er i stor grad involvert i vurderingen av forutsetningen, det blir gjort en sannsynlighetsvurdering av de fleste selskapene. For å vurdere forutsetningen bruker selskaper både historiske og fremtidige vurderinger for å komme fram til en positiv eller usikker/negativ forutsetning. Funn viser også at selskapene gjør vurderinger om egenkapitalen og likviditeten er forsvarlig.

6.1 Forslag til videre arbeid

Denne oppgaven har tatt for seg hvordan bedrifter tar fortsatt drift i en krisetid. Undersøkelsen ble besvart av totalt 27 bedrifter fordelt på uteliv og reiseliv i gamle Troms fylke. På grunn av begrensninger med tid og andre ressurser ble oppgaven veldig begrenset. Det som kunne vært interessant å gjøre videre i denne retningen er å gjøre en kvalitativ undersøkelse av bedrifter og dens ledelse når det kommer til fortsatt drift. Området på fortsatt drift og hvordan man praktisk gjør vurderingen er ikke et område som er forsket mye på. Det kunne vært interessant og gjort undersøkelser av små selskaper (som denne undersøkelsen har

prøvd å gjøre), opp mot større selskaper som både har større omsetning og flere ansatte eller lignende.

En annen undersøkelse man kunne gjort i forbindelse med fortsatt drift er å undersøke i hvilken grad bedrifter som har positiv forutsetning for fortsatt drift fra 2019 til og med 2021 har gått konkurs. I denne undersøkelsen svarte over 60% av bedriftene at de hadde positiv forutsetning for fortsatt drift, noe som er veldig høyt med tanke på helhetsbilde i Norge fra 2019 frem til 2020. Det ville vært interessant å se konkurstraten for utelivs- og reiselivsbedrifter i gamle Troms fylke når denne krisen er over.

Et siste forslag til videre arbeid kunne vært og sett på sammenhengen mellom fortsatt drift forutsetningen og kravet til forsvarlig egenkapital og likviditet. Det ville vært interessant å se om det er en sammenheng mellom disse to og om forsvarlig egenkapital og likviditet påvirker fortsatt drift forutsetningen i noen grad. Disse to henger sammen i teorien, men hvordan det er i det praktiske arbeidet hadde vært interessant å se.

7 Referanseliste

Bøker

Baksaas, K.J., Stenheim, T. (2016) Regnskapsteori, Cappelen Damm Akademisk forlag

Bråthen, T. (2019) Selskapsrett, 6. utgave, Gyldendal/Focus Forlag

Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. (2011). *Forskningsmetode for økonomiske-administrative fag* (3.. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.

Langfeldt, S.F., Bråten, T., Viken, M., Minde, S.W. (2018) Lov og rett for næringslivet, 25. utgave, Gyldendal/Focus Forlag

Langli, J.C. (2016) Årsregnskapet, 10. utgave, Gyldendal Akademisk forlag

Moen, T., Havsetin, B. (2017) Regnskapsorganisering, 7. utgave, Cappelen Damm Akademisk forlag

Schwencke, H., Haugen, D., Baksaas, K., Stenheim, T., & Avlesen-Østli, E. (2020). Årsregnskapet i teori og praksis, 21. utgave, Gyldendal akademisk forlag

Lover og dommer

Aksjeloven – Lov om aksjeselskaper 13.06.1997 nr.44

Internasjonal revisorstandard (ISA) 570 (Revidert) Fortsatt drift

LG-1993-1135

NOU 1995:30 Ny regnskapslov

NOU 1996:3 Ny aksjelovgivning

NOU 2008:16 Om foretaksstyring og tiltak mot manipulering av finansiell informasjon

Norsk Regnskapsstandard 8 *God regnskapsskikk for små foretak* (november 2000, revidert februar 2018)

Norsk regnskapsstandar 13 *Usikre forpliktelses og betingede eiendeler* (november 2000, revidert november 2013)

Norsk regnskapsstandard 16 *Årsberetning* (november 2019, revidert september 2019)

Odelstingspreposisjon (Ot.prp) nr 42 (1997-1998) *Om lov om årsregnskap m.v (regnskapsloven)*

Odelstingspreposisjon (Ot.prp) nr 55 (2005-2006) *Om lov om endringer i aksjelovgivning m.v*

Odelstingspreposisjon (Ot.prp) nr 89 (2003-2004) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og enkelte andre lover (gjennomføring av EØS-regler om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder)*

Regnskapsloven – Lov om årsregnskap nr. 56 av 17. juli 1998

Revisorloven – Lov om revisjon og revisorer nr. 2 av 15. januar 1999

Øvrige

Altinn. (2019). Må jeg ha revisor?. Hentet 5. desember 2020 fra <https://www.altinn.no/starte-og-drive/regnskap-og-revisjon/ma-jeg-ha-revisor/>

Pettersen, L. I. (2009). "Fortsatt drift-forutsetningen." Revisjon og Regnskap. Hentet 9. februar fra <https://www.revregn.no/asset/pdf/2009/1-21-5.pdf>

Reiseliv, N. (2021). Oppdatert: Situasjonsanalyse for norsk reiseliv, NHO Reiseliv. Hentet 10. januar fra <https://www.nhoreiseliv.no/tall-og-fakta/tiltak-for-reiselivet-nodvendig/>

Skatteetaten (2020). "Årsregnskap." from <https://www.skatteetaten.no/bedrift-og-organisasjon/starte-og-drive/rutiner-regnskap-og-kassasystem/arsregnskap/>.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Generelle spørsmål

1. Innenfor hvilken næring er din bedrift?

- Reiseliv
- Uteliv
- Annet

2. Hvor stor var omsetningen for din bedrift sist år?

- 0-5 millioner
- 5-10 millioner
- Mer enn 10 millioner
- Ønsker ikke å oppgi

3. Hvor mange ansatte er det i bedriften?

- 0-5
- 6-10
- Mer enn 10

4. Er styreleder og daglig leder samme person?

- Ja
- Nei

5. I hvilken grad har din bedrift blitt rammet av Korona eller tiltak som følge av pandemien?

Svaralternativ fra 1 til 5

6. I hvilken grad har din bedrift mottatt kompensasjon gjennom tiltakspakkene lagt frem av regjeringen?

Svaralternativ fra 1 til 5

7. I hvilken grad har din bedrift på noe tidspunkt sett at det var en reel sjanse for konkurs gjennom Korona-pandemien?

Svaralternativ fra 1 til 5

8. Er styrets handleplikt ved tap av egenkapital utløst?

- Ja
- Nei
- vet ikke

Prosess

1. Hvordan blir forutsetningen for fortsatt drift vurdert i bedriften?
 - Forutsetningen blir vurdert selvstendig
 - Fortsatt drift vurderingen er inkludert i den løpende regnskapsrapporteringen
 - Forutsetningen blir ikke vurdert
2. Hvem mener du tar vurderingen i bedriften?
 - Styret
 - Styreleder
 - Daglig leder
 - Kombinasjon av styret og daglig leder
 - Annet
3. Hva mener du er viktigst i vurderingen av fortsatt drift for bedriften?
 - Historiske vurderinger
 - Fremtidige vurderinger
 - En kombinasjon av begge
4. I hvilken grad er styret involvert i vurderingen?

Svaralternativ fra 1 til 5
5. I hvilken grad mener du forutsetningen for fortsatt drift blir vurdert i henhold til all relevant og tilgjengelig informasjon om selskapet?
 - Svaralternativ fra 1 til 5

Finansielle forhold

1. I hvilken grad har bedriften benyttet kortsiktig gjeld for å finansiere langsiktige eiendeler?
 - Svaralternativ fra 1 til 5
2. I hvilken grad ser bedriften at kontantstrømmen i 2020 er/har blitt negativ?
 - Svaralternativ fra 1 til 5
3. I hvilken grad klarer bedriften å håndtere sin gjeld?
 - Svaralternativ fra 1 til 5
4. Har bedriften i noen grad opplevd å ha brutt sine lånevilkår?
 - Svaralternativ fra 1 til 5
5. Har bedriften i noen grad opplevd at leverandører har kortet ned sine betalingsbetingelser?

- Svaralternativ fra 1 til 5

6. I hvilken grad er finansielle nøkkeltall vurdert?

- Svaralternativ fra 1 til 5

Driftsrelaterte forhold

1. I hvilken grad er det vurdert om bedriften bør avvikles?

- Svaralternativ fra 1 til 5

2. Har bedriften i noen grad opplev at nøkkelpersonell har forsvunnet uten å klare å erstatte dem?

- Svaralternativ fra 1 til 5

3. i hvilken grad har bedriften tapt marked eller nøkkelukunder?

- Svaralternativ fra 1 til 5

Andre forhold

1. I hvilken grad har bedriften opplevd kanselleringer?

- Svaralternativ fra 1 til 5

2. Har bedriften i noen grad måtte betale tilbake for disse kanselleringene?

- Svaralternativ fra 1 til 5

3. I 2020 fikk selskaper utsettelse på skatteinnbetalinger og moms. I hvilken grad har bedriften opplevd dette?

- Svaralternativ fra 1 til 5

4. I hvilken grad er utsettelsen på skatt og moms betalt tilbake?

- Svaralternativ fra 1 til 5

5. I hvilken grad vil bedriften få problemer med likviditeten når dette betales tilbake?

- Svaralternativ fra 1 til 5

Fremtidige vurderinger

1. I hvilken grad ser selskapet positivt på fremtiden?

- Svaralternativ fra 1 til 5

2. Hvilke vurderinger er gjort om det fremtidige markedet?

- Inntektsmessige

- Markedsmessige
- Kostnadmessige
- Andre
- Ingen

3. Er det gjort vurderinger om egenkapitalen og likviditeten er forsvarlig?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

4. I hvilken grad er det gjort vurderinger om fremtidig Koronastøtte?

- Svaralternativ fra 1 til 5

5. I hvilken grad er det gjort vurderinger om fremtidig gjeldsbelastning for selskapet frem til neste balansedag (31.12.21)?

- Svaralternativ fra 1 til 5

6. I hvilken grad er det gjort vurderinger om fremtidige tiltak for likviditet?

- Svaralternativ fra 1 til 5

7. I hvilken grad er det vurdert behov for ny egenkapital?

- Svaralternativ fra 1 til 5

8. Hvordan ligger dere an i vurderingen om fortsatt drift i årsregnskapet for 2020?

- Positiv
- Usikker
- Negativ

